

7md

2011 m. rugsėjo 9 d., penktadienis

Nr. 31 (953) | Kaina 2,50 Lt

D a i l ė | M u z i k a | T e a t r a s | K i n a s | F o t o g r a f i j a

2

Kristupo vasarai pasibaigus

3

Svečiuose pas dainininkę Nataliją Katilienę

4

Režisierė Yana Ross apie būsimą premjerą

6

Gabrielės Gervickaitės „Techno kūnai“

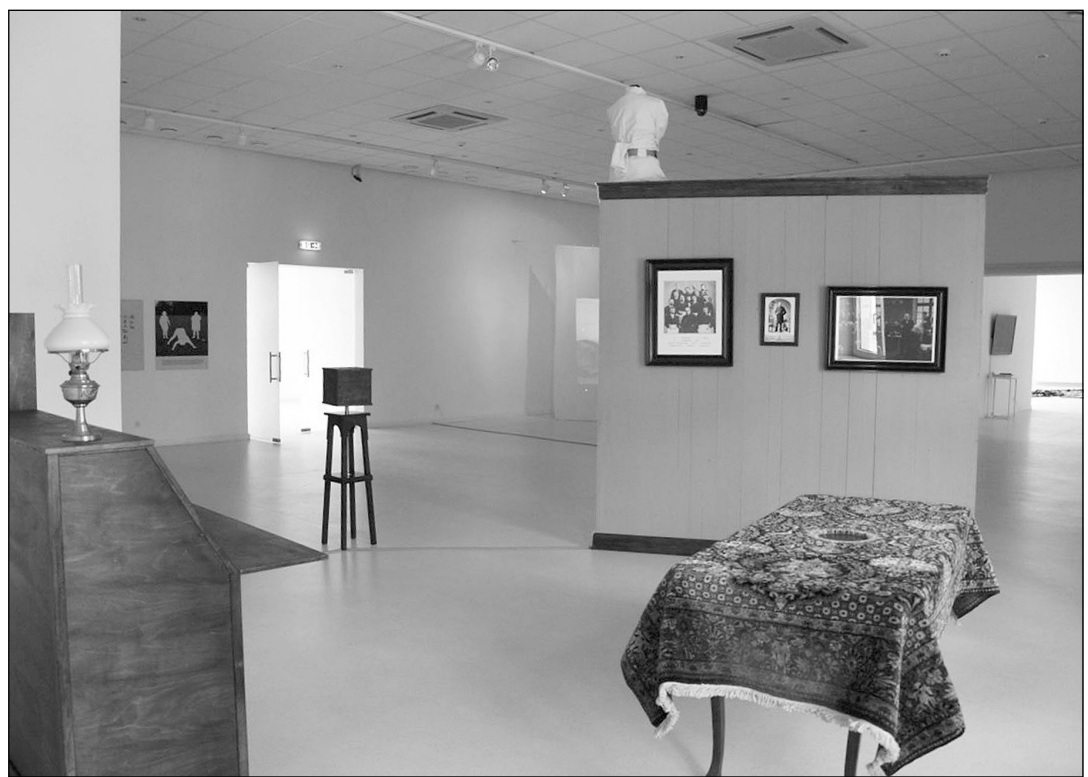

„Autoportretas“. 2011 m.

Pokalbis su tapytoja Rūta Katiliūte

8

XI lenkų kino savaitė

Nanna Gro Henningsen. Instaliacijos „Iškreiptas beprotybės žvilgsnis“ fragmentas. 2010 m.

Psichoanalizės gimimas iš isterikės vapesio

Aplink parodą „Bedlamas. Apie normalumą ir kitas manijas“

Klaipėdos kultūrų komunikacijų centre

Laima Kreivyte

„Nieko nesakyk! Neliesk manęs!“ – taip 1889 metais Emi pasakė savo gydytojui. Gydytojo vardas buvo Zigmundas Froidas ir jis pakluso. Ši akimirka žymi psichoanalizės atsiradimą. Akimirka, kai gydytojas nusileidžia, kai jis liaujasi būti aktyviu mokslo žmogumi, galinčiu išgydyti savo pacientą žodžiu ir prisilietimu... Froidas nusileido, Froidas liovėsi veikti, Froidas atsilošė ir klausėsi to, ko niekas nenorėjo girdėti, isterikės kalbos.

Lilian Munk Rösing „Duoklė isterikei“. Iš parodos katalogo

Šiuolaikinis menas gali būti pigus triukas, nuobodžios intelektualinės pratybos, „pasidaryk pats“ videorankdarbiai ir kas tik nori. Klausimas, kas yra menas, o kas nėra, jaudina tik

ezoterikus. Man nesvarbu, kaip vadinti tam tikras dvasines ir fizines praktikas, kurios, netikdamos niekur kitur, atsiduria galerijoje ir muziejuje. Mane domina tokios veiklos intensyvumas, gebėjimas generuoti minties ar jausmo energiją. O šito joks institucinis stogas negali garantuoti. Todėl visiškai neverta jaudintis, jei koks konjunktūriškai didis autorius neišleidžia nė dūmo arba tavo prietaisai jo nefiksuoja. Postkonceptualaus meno atvirukinė vaizduotė nublinksta nė neblykstelėjusi prieš Olandiją apėmusią kalno maniją. Žemiau jūros lygio (bet jam nenusileidžianti!) šalis staiga mirtinai užsigėdė kalno. Užsigėdė ir jau rimtai mąsto, kuria vizualizaciją, svaigsta apie kalnų slides, rogutes bei violetines Alpių karves. Šis kol kas tik virtualus

projektas – geriausias pastarojo meno conceptualaus meno kūrinys. Ne tik dėl paradoksaliai vaizduotės galios, bet ir dėl intertekstualumo – nuo menamo kalno sklindančio kitų kalnų aido. Jei Mahometas nežina pas kalną, tai kalnas... Jei kalnas nepagimdė pelės, tai ir pelė nepagimdė kalno – naivu manyti, kad Olandijos kalno manija gimė iš sporto žurnalisto pokšto. Horizontalioje plokštumoje plynę kontempliuojanti vaizduotė šimtmečius pylė tą kalną po smiltį. Kol galiausiai Italijoje apsilankęs flamandų tapytojas Pieteris Bruegelis (1525–1569 m. rugsėjo 9 d.) neištvėrė ir driokstelėjo įsižiūrėtas Alpes tiesiai į savo olandiškus peizažus. Tobula vagystė, žargoniškai – apropiacija.

NUKELTA | 5 PSL.

Nuo baroko iki šių dienų

Sakralinėms Kristupo vasaros festivalio muzikos valandoms pasibaigus

Karolina Juodelytė

Kasmet Šv. Kazimiero bažnyčioje Vilniuje organizuojamas sakralinės muzikos festivalis, šiais metais vykęs liepos 5 – rugpjūčio 30 d., baigėsi. Sukvietęs žymius atlikėjus iš Lenkijos, Prancūzijos, Didžiosios Britanijos, Suomijos, Čekijos, Italijos, Izraelio bei Lietuvos, festivalis klausytojus džiugino labai įvairialype programa – nuo senosios muzikos iki eksperimentinių kompozicijų.

Būtent pastarosiomis ir buvo pradėtas koncertų ciklas. Festivalio meno vadovė vargonininkė Renata Marcinkutė kartu su gitaros virtuozu Christu Rubensu ir perkusinininku Vladimiru Tarasovu pateikė nenutrūkstamą valandos trukmės koncertą, sudarytą iš barokinės ir šiuolaikinės muzikos kūrinių, tarpusavy sujungtų muzikinėmis improvizacijomis. Didžiųjų baroko meistrų – J.S. Bacho bei G.F. Händelio – muzika neatrodė itin kontrastinga šiuolaikinėms C. Rubeenso bei V. Tarasovo kompozicijoms ir improvizacijoms, galbūt dėl to, jog barokinius kūrinius vargonams atlikėjai papildė mušamųjų ir gitaros garsais, šiuolaikinius – barokiniiais elementais, o visam

koncertui suteikė mediatyvią atmosferą. Kiek šokiravo paskutinio kūrinio atlikimas – J.S. Bacho Tokatos ir fugos d-moll vargonams žymioji pradžios frazė tylių mušamųjų fone buvo atlikta visišku *pianissimo*. „Egzistuoja tiek daug šio kūrinio interpretacijų, kodėl mums nepateikus savojo varianto?“ – įspūdziais dalijosi vargonininkė R. Marcinkutė.

Cikle taip pat pasiūlyti keli chorinės muzikos koncertai. Turėjome progos išgirsti iš Paryžiaus atvykusį puikų vaikų chorą, vadovaujamą Marinos Lopaton. Kolektyvas, nors jo nariai ir labai jauno amžiaus, jau yra pelnęs klausytojų ir profesionalų pagarbą ir pripažinimą. Choristai kartu su akompaniatoru Jae Youn Geiser bei vargonininke R. Marcinkute atliko tik religinę muziką ir pademonstravo gana aukštą meninį lygį. Publikai nepaliumajam plojant, choras bisui sudainavo lietuvišką dainą „Lietuva, brangi šalele“, tačiau prancūzų lūpose dainos tekstas skambėjo gana keistai, o ir laiko pasirošimui, regis, pritrūko.

Sakralinės muzikos valandų ciklo uždarymui kartu su vargonininku Leopoldu Digriu buvo pakviestas choras „Jauna muzika“. Kolektyvas atliko tik šiuolaikinius *a capella* kū-

rinius ir dar kartą parodė aukštą muzikinį lygį bei meninę brandą. O koncerto pradžioje išgirdome dvi C. Francko kompozicijas vargonams.

Svarbiausi festivalio koncertai – vargonų rečitaliai. Ypač dėmesio nusipelnė vargonininko Rogerio Sayerio (D. Britanija) koncertas. Šis atlikėjas dar studijų metais laimėjo visus pagrindinius vargonų muzikos konkursus, vėliau aktyviai koncertavo, yra grojęs J.S. Bacho ir M. Durullé kūrinius vargonams. R. Sayeris koncerte atliko sudėtingas kompozicijas: A. Vivaldi – J.S. Bacho Koncertą vargonams d-moll, W.A. Mozarto Fantaziją f-moll (KV 608), M. Durullé Preludą ir fugą d'A.L.A.I.N. tema op. 7 ir kt., taip pademonstruodamas ne tik nepriekaištingą virtuozinę techniką, bet ir aukštą meninį lygį.

Dar vienas puikus rečitalis – žymaus vargonininko ir improvizatoriaus Jaroslavo Tumos (Čekija). Atlikėjas nuolat kviečiamas groti prestižinėse Europos, JAV, Japonijos salėse, yra pelnęs pirmąsias vietas Harlemo, Niurnbergo konkursuose. Kaip ir R. Sayeris, yra atlikęs visus J.S. Bacho kūrinius. Koncerte skambėjo keli čekų kompozitorių, J.S. Bacho kūriniai bei paties

J. Tumos improvizacija duota lietuviška tema. Kiek abejotina pasirodė J.S. Bacho Preludio ir fugos a-moll BWV 543 registruotė, bet kaip vėliau pats paaiškino vesdamas meistriskumo kursus Nacionalinėje filharmonijoje, ši registruotė buvo tiesiog eksperimentinė, galbūt per konkursą tokios nenaudotų, o koncerte – kodėl gi ne? Įspūdį paliko antrasis kūriny – J.S. Bacho choralinis preliudas „O Mensch, bewein Dein Sünde gross“. Itin lėtas tempas, išiklausymas į kiekvieną frazę atskleidė gilų šio choralo turinį.

Pluoštą senosios muzikos kūrinių pateikė iš Poznanės atvykęs vargonininkas Sławomiras Kaminskis. Koncerte skambėjo Łowickio tabulatūra, nežinomo autoriaus 3 arijos iš Šv. Klaros manuskripto, taip pat barokinė F. Couperino, D. Buxtehude's, J. Pachelbelio, C.Ph.E. Bacho muzika. Atlikėjas pademonstravo puikų senosios muzikos atlikimo išmanymą, jos subtilumus, taip reikalingus norint atskleisti iš pirmo žvilgsnio gana nesudėtingos muzikos grožį.

Visiškai priešingas senosios muzikos rečitaliui buvo Marco Lo Muscio (Italija) šiuolaikinės muzikos koncertas. Pats būdamas ir

kompozitorius, M. Lo Muscio atliko savo paties kūrinių, taip pat ir kiek mažiau mums žinomų dabartinių kompozitorių – Steve'o Hacketto, Ricko Wakemano, Aivaro Kalejo bei Paolo Lazero – kūrybos. Koncertas buvo kupinas veržlaus tokatino judėjimo, mediatyvaus susikaupimo, kartais nuskambančių populiariosios muzikos intonacijų.

Festivalyje sulaukėme vargonininko Henriko Gwardako iš Marianhaminos (Alandų salos, Suomija). Vien barokinės muzikos programą pateikė iš Izraelio atvykęs Alexanderis Gorinas. Šis vargonininkas parodė aukštą senosios muzikos išmanymo lygį, bet vis dėlto panašia *stylus fantasticus* maniera atlikti kūriniai nuskambėjo gana vienodai.

Džiugu, kad jau nuo 1999-ųjų kasmet vykstantis festivalis tampa tradicija, sukviečia visuomet pilną bažnyčią klausytojų. Geri Lietuvos ir kitų įvairių šalių atlikėjai kelia tiek vargonų muzikos, tiek apskritai visos šalies kultūrinio gyvenimo lygį. Tikėkimės, kad Šv. Kazimiero bažnyčios „Oberlinger“ firmos vargonai ir toliau puikiai tarnaus, o festivalis kaskart papildys garsių ir įdomių atlikėjų.

Sutartinės, amatai ir Zaraso ežeras

Įspūdžiai iš keturioliktojo festivalio „Mėnuo Juodaragis“

Algirdas Klova

Prieš prasidedant tarptautiniam nepriklausomam postfolkloro, alternatyvios muzikos ir šiuolaikinės baltų kultūros festivaliui (taip jį oficialiai įvardija organizatoriai) „Mėnuo Juodaragis“, vienoje TV laidoje jis buvo pristatytas kaip folkloro festivalis. Tyliai nusišypsojau, prisimindamas smarkias folklorininkų diskusijas dėl to, ką galima vadinti folkloru ir kur sau vietos turėtų ieškoti „komercinė“ jų pavadinta *world music*, bet tokį festivalio apibūdinimą išgirdęs apsidžiaugiau. Ir ką gi gali pasakyti, kai daugiau nei 90 procentų dalyvaujančių Lietuvos ir užsienio grupių glaudžiai susijusios su folkloru, rodomi filmai, skaitomos paskaitos, rengiami specialūs projektai, meno parodos, amatų kiamas, demonstruojamos istorinės kovos ir kita. „Mėnuo Juodaragis“ gyvenuoja nuo 1997 metų, tad šiemet vyko jau keturiolikta kartą.

Štai ką apie „Juodaragi“ mano jo sumanytojas ir vadovas Ugnius Liogė: „Mėnuo Juodaragis“ – tai vyksmas, kurį vienija idėja, kad mes turime labai seną kultūrą, kuri nėra iki galo pažinta, o norint ją pažinti trūksta ne tik dokumentinių duomenų. Taigi visa tai kompensuoja kryptinga kūrybinė veikla, kuri ky-la iš asmeninės patirties. O tai, ko gero, natūraliausia. Šio festivalio

D. JADEVIČIENĖS NUOTR.

tikslas – parodyti, kad etninė kultūra yra universali vertybė ir ją galima atkurti taip, kad ji būtų gyva ir šiandien. Etninė tradicija gali puikiai derėti su modernumu, tai nėra atgyvena. „Mėnuo Juodaragis“ visą mūsų etninę patirtį grąžina į kasdienį gyvenimą.“

Vienas svarbiausių šių metų festivalio akcentų buvo sutartinės – nuo autentikos iki naujo jų panaudojimo kūryboje. Labai gerai, kad tradiciniu pavidalu didžiojoje scenoje jas pademonstravo Daiva Vyčienė ir grupė „Trys keturiose“ (gaila, kad šiek tiek prastas buvo garsinimas). Po ažuolu įsikūrę sutartinių mokykla, sutartinių magija demonstravo vėl ta pati Daiva su grupe „Trys keturiose“. Autentiškas

sutartinės giedojo ir kiti ansambliai. Stilizuoti sutartinių elementai skambėjo ne vieno kolektyvo repertuare. Malonu, kad ankstyvoji lietuvių polifonija buvo aptarta ir teoriškai – palapinėje paskaitas skaitė Daiva Vyčienė, Gaila Kirdienė, Dalia Urbanavičienė.

Daug dėmesio šiemet buvo skirta dambreliui – muzikos instrumentui, kuriuo nuo seno grota Lietuvoje. Egidijaus Darulio vadovaujami Pasvalio ir Ukmergės dambrelininkai pasirodė didžiojoje scenoje, kur vienu metu skambėjo net keli dambreliai, o amatų kieme šie muzikai mokė festivalio svečius groti šiuo unikaliu instrumentu.

Labai daug kolektyvų skirtingai traktavo liaudies muzikos motyvus. Vieni juos įpindavo į roko ar kitos jaunimo muzikos kūrinius, kiti citavo motyvus, tretį ejo lengvesniu keliu, tiesiog „gražindami“ liaudies muziką svetimais ritmais ar harmonija. Todėl daugelis labai laukė Donio pasirodymo. Šis muzikantas visada koncertuoja su didžiuliu būriu bendraminčių, tačiau šį kartą teko šiek tiek nusivilti – jis buvo vienas. Suskambo gerai žinomos dainos, kurias kadaise įdainavo Rasa Sera, tačiau jos neišgydome. Tai buvo geros kompozicijos, puikūs įrašai, tačiau tokia rimtame festivalyje norėjosi ne tik muzikinių „konservukų“, bet ir gyvos kūrybos scenoje.

Šiuo požiūriu labai nudžiugino grupė „Pievos“ – puikus skambesys, savita folkloro samprata, originali pasaulėžiūra, netiesmuka etnoso traktuotė originaliuose tekstuose.

Šiek tiek nuvylė bendra jaunimo postfolkloro grupių panorama. Beveik visos jos vienodos, nelabai profesionalios, pasirinkusios lengviausią folkloro citavimo kryptį. Gerą prasmę nustebino vokalinis ansamblis „Devyni“ – gražios, nors ir elementarios lietuvių liaudies dainų aranžuotės, gerai derantys jauni balsai, daugiabalsumas, kūrybiškumas ir entuziazmas tiesiog pakerėjo daugumą klausytojų, tiesa, šiek tiek pritrūko patirties ir laisvumo.

Panašią muzikos kryptį puoselėjančioms mūsų jaunimo grupėms reikėtų pasimokyti iš „Juodaragio“ užsienio svečių. Festivalyje pasirodė kolektyvai ne tik savaip originaliai traktavo etninius ar istorinius elementus, bet ir apskritai pasižymėjo savita muzikine kalba, mąstymena, išraiškos priemonėmis. Labiausiai turbūt išsiskyrė „Taruta“ (Ukraina), „Poludnica“ (Lenkija), „Troll Bends Fir“ (Rusija), „Dazkarieh“ (Portugalija).

Iš nemuzikinių festivalio akcentų norėčiau išskirti Amatų kiamą. Čia, priešingai nei kituose renginiuose, kur dalyvauja amatininkai ar tautodailininkai, daugiausia dėmesio skirta ne prekybai dirbiniais,

o edukacijai. Kiekvienas amatininkas mielai paaiškina apie savo amato istorinę kilmę, papasakoja apie meno dirbinius, techniką, priemones. Stebino daugybė šuniukų ir dar daugiau vaikučių, kas, matyt, simbolizuoja gerovę.

Šalia Amatų kiemo galėjai išsvysti ir istorines kovas, kurias demonstravo klubų „Varingis“ ir „Karionys“ nariai. Stebėdamas šias kovas nustebdavau, kaip visa tai tikroviška, ir pamiršdavau, kad tai vaidyba, matyt, kartais taip nutikdavo ir patiems „kariams“.

Tie, kurie pasirinko „Kino ir paskaitų palapinę“, matyt, turėjo atsisakyti visų kitų renginių, nes paskaitų temos buvo tokios įdomios, o paskaitos tokios informatyvios, kad jų klausantiems tikrai nelikdavo laiko kitiems malonumams. Šios žinomų Lietuvos istorikų, kalbininkų, etnologų paskaitos galėtų būti skaitomos ne tik festivalyje, joms galima skirti specialų renginį.

Po visą salos teritoriją išsidėstę simboliniai medžio ir šiaudų vartai, ženklai ir kiti kūriniai nuolat primindavo, kad ši vieta kažkuo ypatinga. Tad labai džiaugiuosi, kad „Mėnuo Juodaragis“ grįžo į Zaraso ežero salą, tą nuostabią gamtos oazę, kurioje puikiai dera vanduo, augalai, saulė, muzika, liaudies menas, apeigos, žmogaus fantazija, dekoracijos ir viskas, kas iš meilės sukurta.

Balso skambesio besiklausant

Svečiuose pas dainininkę Nataliją Katilienę

Audronė Jasinevičiūtė-Ivanauskienė

Dainininkę Nataliją Katilienę (sopranas), gražiai papildžiusią Lietuvos valstybinės filharmonijos jubiliejinę „Perpetuum mobile“ programą, gerai pažįsta ne tik Lietuvos melomanai. Pradžioje buvo 1995 m. Rygoje vykusio J. Vitolio vokalistų konkurso diplomatas, 1996 m. tarptautinio A. Girardi vokalistų konkurso Vokietijoje III premija bei specialus prizas, o nuo 1996-ųjų iki šiol dainininkė aktyviai dalyvauja įvairiuose festivaliuose – J. Haydno, F. Schuberto Austrijoje, Torūnės tarptautiniame festivalyje Lenkijoje, Naujosios muzikos festivalyje „Rheinsberger Pfingstwerkstatt Neue Musik“ Vokietijoje, „Gaidos“, Vilniaus, Pažaislio, „Kristupo vasaros“, Sakralinės muzikos Lietuvoje, aktyviai koncertuoja šalyje ir svetur. Išbandyti įvairūs vokalinės akademinės muzikos žanrai – nuo klasikos iki šių dienų, parengta ne viena įsimintina kamerinės muzikos programa.

„Manau, kad viskas, ką dariau, buvo reikalinga, – sako Natalija Katilienė. – Svarbiausi man kamerinės muzikos rečitaliai. Jie yra kamerinio dainininko vizitinė kortelė. Čia nėra partnerio (kito dainininko), kuris dalį krūvio prisiimtų sau. Daug ne tik muzikinio, bet ir žodinio teksto, reikia išlaikyti klausytojo dėmesį. Svarbu tinkamai parinkti ir išdėstyti programą, gebėti lankščiai pereiti nuo stambesnio, sodresnio garso reikalaujančio kūrinių prie subtilesnės garso faktūros ir atvirkščiai. Kiekvienas žanras reikalauja suvokti stilistiką, nes yra subtilių, kurių nežinodamas kūrinių pavirsi parodija. Vienaip dainuojama vokiška muzika ir visai kitaip – prancūzų autoriai. Skiriasi garso emisija. Ilgai dainavau opere. Dainininkai žino, koks tai nelengvas žanras. Darbas Klaipėdos muzikiniame teatre suteikė sceninės patirties jungiant dainavimą su judesiu. Koncertuose visada dainuoju originalo kalba. Daugelis dainininkų bando įtikti publikai, neva nesupras. Nemėgstu to daryti. Daug dainuoju barokinės muzikos. Be galo ją mėgstu. Kiekvieną kartą dainuodama J.S. Bachą, pasiduodu jo nenuspėjamai tėkmei ir šviesai. Įtraukia muzikos didybė, ypač vargėnų registrų spalvynas, atrodo, Dangus nusileidžia į Žemę. Pasirinkdama kompozitorių, neapsiribuoju dviem, trimis dainomis. Viena iš rečitalių dainavau dvylika S. Rachmaninovo romansų. Taip ir aš, ir klausytojas geriau suvokiame muziką. Panašiai buvo su R. Strausų, J. Marxu, Amerikos kompozitoriais. Kiekvienam žanrui ateina savas laikas. Negaliu pasakyti, ką pasirinksiu dainuoti ryt. Ne itin mėgstu G. Verdi (teatleidžia jo gerbėjai), man jis kažkoks banalus arba per daug aiškus. Ir ką Jūs manot? Gavau gaidas padainuoti vienaveiksmę, retai statomą jo operą.“

Norisi atkreipti dėmesį į šių metų Natalijos Katilienės rečitalį, pavašarėjant įvykusį Taikomosios dailės muziejuje, skirtą jos kūrybinės veiklos penkiolikos metų sukakčiai, nors po jo būta daug kitų koncertų. Pirmiausiai – dėl įdomiai parinktos programos, gerai apgalvotos dramaturgijos, atskleidžiančios dabartinę Nataliją Katilienę ir jos kūrybinius prioritetus. Per tuos penkiolika metų dainininkei teko koncertuoti su žymiais Lietuvos pianistais, instrumentinės muzikos ansambliais, taip pat garsiausiais Lietuvos ir užsienio kameriniais orkestrais, tačiau akompanuoti šiam rečitaliui ji pasikvietė pianistę Eglę Perkumaitę, su kuria prieš penkiolika metų surengė pirmą viešą koncertą, o vėliau ir daugelį kitų svarbių scenos pasirodymų. Nuo to laiko jų keliai neišsiskyrė. Parūpo sužinoti, ar pianisto ir dainininko kontaktas lemia gautinę kūrinių interpretaciją?

„Puiku, jei dainininkas ir pianistas yra nuolatiniai partneriai. Tuomet ir kūrinių parengti lengviau, ir per koncertą nėra nereikalingos įtampos dėl ansambliškuo. O gautinė interpretacija priklauso nuo neapčiuopiamo kontakto, inspiruojant viena kitą. Su Egle Perkumaitę puikiai suprantame ir papildome viena kitą, panašiai jaučiame ruošiamus kūrinius. Jos dėka mūsų programose skamba daug negirdėtų, Lietuvoje dar neskambėjusių kūrinių. Tai šiuolaikiniai Amerikos kompozitoriai – Ch. Griffes, W. Bolcom, L. Hoiby, W. Walton.“

Minėtame koncerte abi muzikantės pasirodė kaip puikiai derančios kūrybinės partnerės, subtiliai jaučiančios viena kitos solo partijas. Programos dinamiškumą lėmė gerai stilistiškai apgalvota jos sandara. G. Faure dainas iš vokalinio ciklo „La bonne chanson“, op. 61, – kamerinio dainavimo „lakmuso popierėlių“ – galėjai traktuoti kaip pakankamai atsargų romantine maniera nepriekaištingai atliktą koncerto įvadą. Jei ne programėlė, anonsuojanti tolesnį koncerto repertuarą, galėjai tikėtis, kad ir toliau viskas srovės akademiška tėkme. Pirmieji kūriniai, įskaitant lyriškai ir su tam tikra nostalgija atliktas F. Poulenco dainas, skambėjo subtiliai, poetiškai, o ypač dėmesį atkreipė techniškai sudėtingos fortepijono partijos, suteikusios galimybę pasigerėti E. Perkumaitės pianistiniu meistriškumu. Pirmosios dalies pabaigoje atliktos arijos iš J. Offenbacho operečių „Meilės kaukė“, „Kalionė į mėnulį“, „Paryžietiškas gyvenimas“ pamažu įsiūbavo ir publika, ir pačias atlikėjas, nors solistė, atrodė, sąmoningai stengėsi neperžengti santūrumo ribų. Ar reikia gerai mokėti užsienio kalbas, kad dainų tekstai skambėtų kiek galima įtaigiau? – teiraujosi Natalijos Katilienės.

„Save gerbiantis dainininkas privalo tobulai atlikti kūrinių originalo kalbą. O tai reikalauja dėmesingų

studijų, nes garsas yra vokalizuojamas ir klausytojas gali išgirsti ne tą žodį, nesuvokti teksto prasmės. Kai kurių kalbų žodžiai turi tam tikrą skambėjimo vietą gomuryje – giliau arba arčiau dantų. Vokiečių kalboje daug priebalsių, kurios tarytum trukdo vokalizuoti garsą, prancūzų kalba turi mums sudėtingai ištarimus nosinius garsus. Padainuotas žodis rodo dainininko gebėjimą atkuluoti nepametant muzikinės linijos.“

Ne taip seniai Lietuvoje ėmė skambėti populiarioji amerikiečių miuziklų, operečių, reviu muzika. Prieš keletą metų šį žanrą Lietuvoje ėmė aktyviai propaguoti dainininkas, aktorius, miuziklų režisierius, lietuvių kilmės Kanzaso universiteto docentas Johnas Staniūnas kartu su pianiste Egle Perkumaitę, dainininkėmis Jūrate Rudžianskaite, Alicia Gian ir šio straipsnio autore. Antroji aptariamo koncerto dalis taip pat buvo skirta XX a. amerikiečių muzikai. Klausytojams buvo pristatytos amerikietiškos operetės pradininko Victorio Herberto (1859–1924) muzikinių spektaklių ištraukos bei iškilaus džiazos amžiaus menininko Jerome'o Kerno (1885–1945) miuziklų arijos. Tys žymaus amerikiečių kamerinių operų kompozitoriaus Lee Hoiby (1926–2011) dainos supažindino su puikiu komponavimo meistru, nepaklususiu laiko dvasiai, neperžengusiu tonalumo ribų ir likusiu ištikimu Barberio, Strausso, Mahlerio ir ypač Schuberto tradicijoms. Koncerto rengėjos ne be pagrindo pasirinko šį autorių. Pianistas Lee Hoiby aktyviai koncertavo, todėl ypatingą dėmesį skyrė akompanimentui, reikalaujančiam virtuoziško meistriškumo. Jo stilius sudėtingas, rafinuotas, netgi įmantrus. Garsų meną kompozitorius mėgo lyginti su archeologiniais kasinėjimais. Labiausiai jį išgarsino dainos, o jų atlikimą Hoiby patikėjo vienintelei dainininkei Leontyne Price. Ar mokantis šių dainų Natalijai teko pasiklausyti jų įrašų?

„Stengiuosi nedainuoti taip, kaip kažkas padainavo. Atlikėjas turi išlaikyti savitą braižą ir individualumą. Suprantama, kūrinių nuorodos įtato į rėmus, atrodo, jog kitaip padainuoti nepavyks. Įdomiausia perklausyti kelias kūrinių interpretaci-

jas, kai jau turi tvirtą savo versiją. Manau, kad dainininkas turi išlaikyti savitumą ir individualumą. Vis dažniau susiduriu su kūrinių, kurių įrašų nėra. Tarp jų ir dabartinių kompozitorių kūryba. Dažnai nėra galimybės su kompozitoriumi aptarti kūrinių nuotakos, charakterio, reikia tiesiog bandyti atspėti kompozitoriaus mintis. Turėjau galimybę bendrauti su kompozitoriumi Feliksu Bajoru įrašinėjant „Like The Mist Have I Been“ („Aš buvau tarsi migla“). Tekstas anglų kalba prašėsi emocingesnio garso, ryškių frazių, bet kompozitoriaus girdėjimas neatitiko manojo. Turėjau paklusti ir prisijaukinti jo viziją. Kiti kompozitoriai nenori kontaktuoti net ir prašomi, paleidžia kūrinių į pasaulį ir suteikia laisvę atlikėjui.“

Nuo ko prasideda kūrinių parengimo procesas ir kiek jis trunka?

„Įvairiai. Yra kūrinių, kurie „noks-ta“ ilgesnį laiką, yra „greitosios pagalbos“ kūrinių... Tekstą mokausi kartu su muzikiniu. Ritminis piešinys ir melodinė linija padeda greičiau „įsodinti“ žodį. Po to – ilgas, monotoniškas kartojimas. Sunkiau įsiminti tekstus „apie nieką“, gerus poetinius tekstus – P. Verlaine'o, Ch. Baudelaire'o, P. Heyse's ar J. von Eichendorfo – matau vaidiniais. Kūriny, kuris reikalavo daugiau dirbti pradžioje, reikalauja dėmesio ir bandant jį pakartoti po ilgesnės pertraukos. Turiu ir tokių, kuriems užtektų vienos, dviejų repetacijų. Per tam tikrą laiką susiformuoja meistriškumo įgūdžiai, padedantys susitvarkyti greitai.“

Kokių vokalistų interpretacijų meną labiausiai vertini?

„Studijų metais, kai fonoteka buvo negausi, žavėjauosi senosiomis legendomis – Maria Callas, E. Schwarzkopf. Vėliau, pamilusi J.S. Bachą, W.A. Mozartą, žavėjauosi Kathleen Battle ir H. Karajano tobulais atlikimais, prancūzų muziką dainuojančių Susan Graham ir R. Hahno balsais, operetės žvaigždė Felicity Lott, patinka pasiklausyti kontratenoro Philippe'o Jaroussky barokinių interpretacijų.“

Kokie yra Tavo pagrindiniai kriterijai, siekiamybės?

„Dainininkai laikosi pagrindinių kanonų, išmano itališką, vokišką, rusišką mokyklą, bet kiekvieno jų

prigimtis, pedagogo suteiktos žinios, praktiniai įgūdžiai suformuoja savitą garso skambėjimą. Dabar mano garso suvokimas yra susiformavęs. Nesakau, kad jis tobulas, bet su techninėmis problemomis susitvarkau be vargo. Iš savęs reikalauju aiškios frazuotės, rezonuojančio, švaraus garso ir kūriniui reikiamo tembro, garso spalvos. Bet tai tik chrestomatiniai dalykai, o esmė visai kitur. Ar tavo siunčiamas garšų srautas pasieks klausytojo sąmonę, ar jis kvėpuos kartu su tavim? Metodinis žinių bagažas reikalingas, tik metodika neturi užgožti atlikėjo prigimties, jo individualumo.“

Tam pritaria ir buvusi Natalijos Katilienės pedagogė prof. Regina Maciūtė. Ji stengiasi išsaugoti savo studentų originalų balso tembrą, prigimtinį toną, moko atrasti daugiau obertonų, panaudojant ir galvos, ir „patalpoje“ už balso stygų esančius rezonatorius. Labiausiai džiaugiasi, kad jai pavyksta išlaikyti, jos manymu, vieną pagrindinių principų – nė viena jos studentė nėra tiesmukai perėmusi savo dėstytojos balso tembro. Pati profesorė dėkinga dėstytojai Veronikai Fatejevaitai už įdiegtą „vidinę šypseną“, kuri savaime atveria rezonatorius, ir iki šiol vadovaujasi Lilijanos Šukytės dainavimo metodika, paremta įkvėpimo pozicija, „paradoksaliojo“ kvėpavimo, kuris jai pačiai padėjo atrasti antrą savo dainavimo kokybę. Natalijai Katilienai teko susipažinti su dviem skirtingomis dainavimo mokyklomis. Studijas pradėjusi pas Gražiną Apanavičiūtę, vėliau jas tęsė R. Maciūtės dainavimo klaseje.

„Šios dainininkės yra labai skirtingos. G. Apanavičiūtės, vienos iš Lietuvos operos primadonų, pagrindinis repertuaras buvo sukauptas operoje, o R. Maciūtė pasižymėjo kaip ryški kamerinės muzikos interpretatorė. Neišvengiamai gavau dalį jų abiejų. Iki dabar žavi G. Apanavičiūtės garso tembrų įvairovė, kartais tokia širdies skausmo giluma atsiveria, o kartais tarsi iš niekur ateina švarus skaidrumas. Kiek kartų bandžiau interpretuoti F. Bajoro vokalinę ciklą „Kodėl?“, visada girdėdavau jos tembro subtilybės ir supratau, kad jos atlikimas yra tobulas. R. Maciūtė davė intelektualų pradžią, ką jau kalbėti apie tikrą europietišką garso formavimo ir girdėjimo kultūrą, kamerinės muzikos interpretacijos suvokimą.“

R. Maciūtė pripažįsta, kad lengviau dirbti su profesionalios metodikos negavusiu vokalistu, todėl su Natalija yra tekę diskutuoti dėl balso formavimo, įtikinti, kad jos lyrinis sopranas turi ir gali skambėti lengviau. „Mūsų santykiai išliko žmogiški ir šilti, – sako ji. – Džiaugiuosi jos koncertiniu smalsumu, nuolat rengiamais rečitaliais, kurių pastarųjų dienų koncertinėje praktikoje apskritai akivaizdžiai mažėja. Natalija sugeba pritraukti klausytojus vis kitokia negirdėta programa.“

Agresijos ištakų tyrimas

Pjesė „Chaosas“ Nacionalinio dramos teatro scenoje

Spalio 7 d. Lietuvos nacionalinis dramos teatras pakvies į antrąją šio sezono premjerą – Mikos Myllyaho „Chaosą“, jį šiuo metu repetuoja režisierė Yana Ross. Pjesė iš suomių kalbos išvertė Aida Krilavičienė, spektaklio scenografas Marijus Jacovskis, kostiumų dailininkė Jolanta Rimkutė, kompozitorius Antanas Jansenka, videorežisierė Eglė Eigirdaitė, vaidina Jolanta Dapkūnaitė, Algirdas Gradauskas, Dalia Michelevičiūtė, Džiugas Siaurusaitis, Rimantė Valiukaitė, Toma Vaškevičiūtė.

Mika Myllyaho (g. 1966) – vienas garsiausių Suomijos režisierių, ištraukęs ir į dramaturgų gretas. Dirbdamas su Helsinkio „Teatro grupe“, jis režisavo ir rašė tekstus. Kaip teatro praktikas sukūrė daugelį įsimintinių spektaklių – yra statęs ir klasikinius veikalus, tarp jų Williamo Shakespeare'o „Hamletą“, ir šiuolaikines pjeses – pavyzdžiui, Martino McDonagho „Inišmoro leitenantą“. Jo spektakliai – suprantami, dažnai juokingi, bet pasižymi ir sudėtingu gyvenimo reiškinių analize, teatine patirtimi. Nuo 2010 m. rudens Mika Myllyaho yra Suomijos nacionalinio teatro generalinis direktorius.

Pirmojoje pjesėje „Panika“ (2005) jis tyrinėjo vyro situaciją šiuolaikinėje visuomenėje. Tai komedija, kurioje atskleidžiamos trijų vidutinio amžiaus vyrų neurozės. Pjesė ir

Mika Myllyaho

spektaklis sulaukė puikių žiūrovų ir kritikos atsiliepimų.

Antroji pjesė „Chaosas“ (2008) pasakoja apie tris moteris. Sofija – mokyklos, kurią rengiamasi uždaryti, mokytoja. Julija – gydytoja, užmezgusi romaną su pacientu. Emi – impulsyvi žurnalistė, kuriai gresia kalėjimas. Vieną žiemą ir pavasarį nutikę įvykiai iš esmės sujaukia jų gyvenimus – jos suvokia, kad turi kažką daryti. Problemos, išylančios pjesės herojėms, susijusios ir su jų pačių asmenybe, ir su jautrumą praradusia visuomenine aplinka. Stiprybės jos semiasi iš savo tvirtos draugystės, ir netgi labiausiai beviltiškosose situacijose atranda vietos humorui. Pjesė buvo išvers-ta į anglų, danų, estų, vokiečių, rusų, vengrų kalbas, vien Suomijoje pastatyta septynis kartus, vaidinta ir Edinburgo „Fringe“ festivalyje.

Paskutinė Mikos Myllyaho trilogijos dalis „Harmonija“ (2009) –

do aktoriai Juozas Marcinkevičius, Elvyra Piškinaitė ir Deivis Sarapinas. Spektaklio režisierius ir dailininkas Rimas Driežis, muziką sukūrė kompozitorius Faustas Latėnas.

Be Lietuvos teatro, festivalyje dalyvauja lėlių teatrai iš Danijos, Didžiosios Britanijos, Čekijos, Latvijos, Lenkijos, Norvegijos, Švedijos ir Izraelio. Tai ketvirtoji Vilniaus teatro „Lėlė“ viešnagė Danijoje.

Daugiau informacijos apie festivalį: <http://www.bornholmupuppetfestival.com/>

„7MD“ INF.

dar viena šurkštoka komedija, kurioje gvildinami darbo ir aistros klausimai. Autorius taip apibūdina savo rašymo metodą: „Pjesės rašymas – nuolatinis procesas. Per repeticijas perrašinėju ir taisau savo juodraščius. Iš pradžių improvizuoju, prašau aktorių, kad jie keistų dialogus, raginu daryti ką nors kita, o aktoriai komentuoja savo personažus. Kitą dieną atnešu jiems naują teksto variantą.“

Savo susidomėjimą Mikos Myllyaho pjesė „Chaosas“ Lietuvoje ją statanti režisierė Yana Ross aiškina taip:

Yana Ross

„Reiktų pradėti nuo to, kad Suomijoje egzistuoja dramaturgo profesija. Šios profesijos mokoma, jauniems dramaturgams suteikiama galimybė tobulėti, dirbti ir savo meistryste užsidirbti duoną. Suomijoje susiformavusi stipri socialinio teatro tradicija, ir jau dešimtmečius gyvuoja požiūris, jog žmogus formuoja visuomenę ir už ją atsako. Ir suomių teatro kūrėjas, ir žiūrovas – tai aktyvus žmogus, ginantis savo poziciją.“

Istorikai suomių dramaturgija – liaudies komedijos ir socialinis teatras – susiformavo XIX a., priklausomybės nuo Rusijos imperijos laikotarpiu, kai buvo sutelktas dėmesys į nacionalines problemas, atgimė gimtoji kalba. Visa tai giliai įaugę ir į šiuolaikinę dramaturgiją.

XX a. 7-ojo dešimtmečio politinis radikalizmas įtvirtino suomių dramaturgijos socialinį „šališkumą“. Pagal naujų pastatymų per sezoną kiekį šiuolaikinės suomių pjesės (vidutiniškai apie aštuoniasdešimt nacionalinės dramaturgijos premjerų!) turbūt gali konkuruoti tik su vokiškėmis.

Iš teatro žiūrovas laukia aktualaus ir aktyvaus dialogo. Tokieje atmosferoje organiškai vyksta dramaturgų kartų kaita. Ryškiai debiutavo jauni autoriai Juha Jokela, Saara Turunen, Sofi-Elina Oksanen (su ja planuoja artimiausiu laiku bendradarbiauti). Tad Mika Myllyaho jau priklauso susiformavusiai viduriniškai kartai.

„Chaosas“ – viena iš pačių brandžiausių ir ryškiausių jo pjesių. Dramaturgijos stilius atviras režisūriniam sprendimui ir interpretacijai. Pjesė sudaryta iš epizodų, veiksmas suoliuoja tarp kelių personažų praeities ir dabarties, perteikdamas atpažįstamą šių asmenybių charakteristiką. Myllyaho rodo šiuolaikinį pasaulį ir teigia, kad materialioji krizė tiesiogiai susijusi su dvasine. Žmogų prislėgė tiek kasdienių smulkių problemų, kad jo akiratis susiaurėjo iki visiško apakimo.

Dramos herojai sukasi uždaramate ir mėslungiška bando išsikaupti iš krizinių situacijų ir šeimoje, ir profesinėje aplinkoje, ir mes patys repetuodami dar nenusprendėm, ar pavyks mūsų herojams įveikti šį kliūčių ruožą. Myllyaho parašė šviesų finalą, kuris, aišku, yra

klastingas... Gyvenimas nepanašus į filmo kadra, kur kamera atsitraukia, o trys neperskiriamos draugės, akimirksniams pamiršusios gyvybiškai svarbias problemas, valgo morkų pyragą ir žiūri pro langą į krintančius geltonus klevų lapus...

Myllyaho žaidžia stereotipais. Pjesė „Panika“ skirta vyriškam neurozės protrūkiui, o „Chaosas“ – moteriškam, nors „Panikoje“ vyrai visą laiką verkia ir aimanuoja, o „Chaosas“ moterys mosuoja kumščiais ir stoja prieš kliūtis. Autorius ironizuoja postfeministinėje visuomenėje išsityrusias vyriškumo ir moteriškumo ribas.

Pjesės pamatas, jos „mėsa“ – šiuolaikinis kontekstas. Myllyaho pjesė įrėmina populiarį sąmoksloterią, kurią knygoje „Šoko doktrina“ išdėstė žurnalistė, politikos apžvalgininkė, įtakinga kairiosios politinės krypties mąstytoja kanadietė Naomi Klein (g. 1970). Vykstant globaliai katastrofai (žemės drebėjimui, kariniam perversmui, Artimųjų Rytų karui ir pan.) valdžia ir finansinis elitas dirba pagal matematines formules, reorganizuoja visuomenę ir ja manipuliuoja. Kai žmogus išgyvena šoko būseną, jam lengva įteigti naujas vertybes, perkrauti „kompiuterį“. Remdamasis „mažo žmogaus“ pavyzdžiu, Myllyaho patikrina, naujai įvertina ir ironizuoja šią tezę, o kartu palieka vietos šaltai analizei, svarstymui ir abejonei.

Šiuolaikinis žmogus-skrudėlė bėga užprogramuotą krosą su kliūtimis, o prie finišo linijos pasaulio galingieji (valdžia, oligarchai, finansų magnatai ir kitos „smegenys“) atims iš jo paskutinį šapelį ir privers patikėti, kad dėl visko kalta krizė.

„Chaosas“ tiria ir scenoje projektuojama šiuolaikinį žmogų – siekiantį viską kontroliuoti, kita vertus, balansuojantį ties plonyte psichologinės krizės ir priverstos protrūkio riba. Nors chaoso tema taip pat labai svarbi, bet pagrindinė, vidinė šios medžiagos tema yra agresija, slypinči žmogaus viduje. Pjesės veiksmas vyksta „čia ir dabar“, kur šiuolaikiniai žmonės bando spręsti savo problemas, bet matome ne sprendimus, o tiesiog fizinius sprogiumus: žmonės mušasi, kovoja už savo miegą, darbą, šeimą. Svarbu atsakyti į

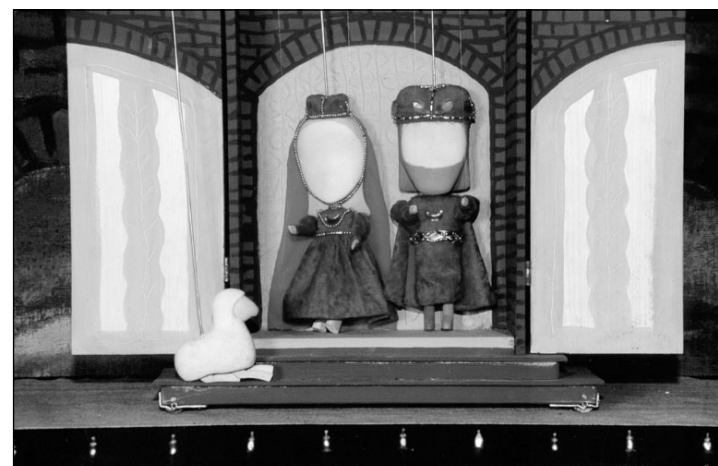
klausimą, iš kur kyla ta agresija. Man įdomu suprasti, kaip žmonės sprendė šiuos klausimus prieš šimtą metų, viduramžiais ar dar anksčiau. Kaip mes galėjome išgyventi, tramdydami tą agresiją. „Chaosas“ moterys apie tai kalbasi, o mes matome, kaip ji netikėtai sprogtas.

Ši pjesė parašyta trims aktorėms. Nors joje yra daug šalutinių personažų, nusprendėme, kad mūsų komandoje bus šeši žmonės. Veiksmas bus epizodiškas, kiekvienas aktorius turės būti ne tik personažas, bet ir egzistuoti scenoje kaip asmuo, turės klausyti, girdėti ir bandyti nesutapatinti su kauke. Man labai svarbu rasti bendrą kalbą su žiūrovu. Mes pripratę sėdėti teatro salės tamsoje ir stebėti viską iš šono. Bet dabar yra XXI amžius, matome, kaip greitai viskas keičiasi, koks mūsų gyvenimo ritmas ir tempas, todėl ir teatre negalime sau leisti tik sėdėti ir stebėti. Man labai svarbu priartinti aktorių prie žiūrovo, bent jau pasiekti, kad žiūrovas taptų aktyvesnis, kad atsirastų jo ir spektaklio dialogas. Tai gali vykti ir tamsoje, bet labai svarbu sukurti sąlygas tam bendravimui, atsakyti į kai kuriuos šiuolaikiniam žmogui aktualius klausimus.

Struktūros epizodiškumas leidžia atsakyti buities, spręsti erdvės klausimą. Žiūrovas patenka į juodą dėžutę, iš pirmo žvilgsnio užpildytą matematinėmis formulėmis, bet įsižiūrėjęs supranta, kad tai tik padaugintas kavinės valgiaraštis ar kažkas panašaus. Šešios tribūnos ir mikrofonas, mokyklinė lenta – štai ir visi daiktai, iš kurių šešių aktorių grupė sukuria šiuolaikinę „juodąją skylę“ – chaosą.

Remiamės kiekvieno personažo kasdienine gyvenimo kakofonija. Kas, kokie garsai yra natūralus jų dienos dirgiklis? Mokyklos skambutis ar avarinės sirenos, gretima me bute gręžiama siena ar tiesiog klaviatūros tarškėjimas, jei visą dieną leidi prie kompiuterio? Klegantis televizorius, arbatinuko švilpimas ar lašantis vanduo iš neužsuko čiaupo? Taip gimsta spektaklio ir kiekvieno personažo temų leitmotyvai“.

PARENGĖ
DAIVA ŠABASEVIČIENĖ

Vilniaus teatro „Lėlė“ spektaklis „Našlaitė Elenytė ir Joniukas aviniukas“

NUOTRAUKA IŠ TEATRO ARCHYVO

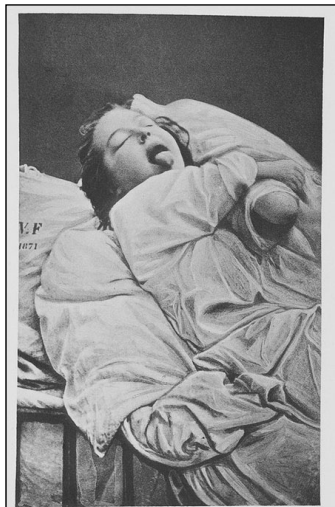
Psichoanalizės gimimas iš isterikės vapesio

ATKELTA IŠ 1 PSL.

Kiek kartų norėjau atlikti tokį *copy-paste* važiuodama autostrada Vilnius – Klaipėda! Kelias į Klaipėdą apskritai yra visokių idėjų gryninimo ir purvinimo vieta (galima prisiminti ir Juozo Laivio magistralinius menus), ypač kai atvažiavus yra kur jomis pasidalyti. Pavyzdžiui, Klaipėdos kultūrų komunikacijų centre, kur šiuo metu veikia viena iš įdomiausių pastarojo dešimtmečio Lietuvoje rodytų tiriamojo meno parodų „Bedlamas“. Bet iki jo dar prieisim – mažais žingsneliais.

Kalbant apie įsivaizduojamą kolekcijų kūrimą (tai irgi aktualu „Bedlamas“ kontekste), iki šiol geriausius pavyzdžius radau ne meno institucijų, o knygų pavidalu – Orhano Pamuko mazochistinės manijos dokumentacija, pavadinta „Nekatybės muziejus“, ir Griseldos Pollock „Susitikimai virtualiame feministiniame muziejuje“. Abu autoriai gilinasi visai ne į tai, į ką „tūrėtų“ – Pollock, pavyzdžiui, atidžiai tyrinėja Sigmundo Freudo kolekcionuotas Egipto kapavietėse atkastos statulėles, išdėliotas jo darbo kambaryje taip, kad jas matytų tik psichoanalitikas, o ne ant kušetės atviraujantis pacientas (dabar yra tauresnis žodis, bet ne dėl grožio juk rašome). Freudas galėjo stebėti pacientą, pats būdamas jo galvūgaly – nematomas. O priešais pacientą kabėjo paveikslas su nieko nematančiomis sfinkso akimis. Akli sfinkasai įmėn visas mįsles. Visa ta paveikslais ir skulptūromis apkrauta Freud „scenografija“, kurioje jam teko nematomo Dievo Tėvo vaidmuo, yra iškalbinga savaime. Dar įdomesnis yra psichikos procesų ir žvilgsnio, žiūrėjimo, vizualizacijų santykis.

„Bedlamas“ parodoje Nanna Gro Henningsen tyrinėja iškreiptą beprotybės žvilgsnį. Čia, žinoma, neapsieinama be Freud mokytojo Jeano-Martino Charcot, kurį matome André Brouillet paveikslo (1875) reprodukcijoje. Paveiksle Charcot demonstruoja apalpusią isterikę kostiumuotai vyrų auditorijai per paskaitą Salpetrière ligoninėje. Ši ligoninė, įsikūrusi buvusioje parako fabrike, tapo izoliuotu pasauliu daugiau nei 4000 epileptikams, isterikams, valkatoms, prostitutėms, nusikaltėliams. Ne visos buvo nepagydomos ligonės – dažnai čia atsidurdavo nuskurdusios, šeimos nebeišlaikomos ar be šeimos augusios vargetos. XIX a. pabaigoje neurologas Charcot pradėjo Salpetrière isterijos tyrimus. Tam jis pasitelkė naujausią tuometinę techniką – fotografiją. Tikėta objektyvo nešališkumu, nors dėl ilgo fotoaparato išlaikymo nuotraukos buvo inscenuojamos. Garsusis tyrinėtojas užhipnotizuodavo pacientes, ir jos įtaigiai demonstruodavo isterijos simptomus.

Planché XXVIII.

DEBUT D'UNE ATTAQUE
CRI

Salpetrière pacientės fotografija. 1878 m.

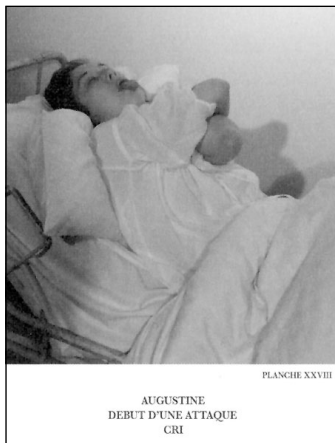

PLANCHE XXVII

AUGUSTINE
DEBUT D'UNE ATTAQUE
CRI

Nanna Gro Henningsen. „Iškreiptas beprotybės žvilgsnis“. Fragmentas

Tačiau net ir tada fotografija nebuvo tik neutralus dokumentas. Pacientės puikiai suvokė, ko iš jų

Vicky Steptoe, Per Poulsen. Kadras iš videofilmo „Rožinis kūdikis“. 2010 m.

tikimasi, ir stengėsi patenkinti auditorijos lūkesčius. Kai kurios ligonės tapo savotiškais žvaigždėmis, nes Charcot ne tik demonstravo savo tyrimus kolegoms, bet ir rengė

viešus isterijos gydymo seansus, kuriuos už pinigų stebėjo reginių ištroškusių minia. Viena iš tokių pasirodymų žvaigždžių – isterijos karalienė tituluota Marie Wittmann. Charcot vadinama Blanša. Ji pagarsėjo kaip „geriausiai užhipnotizuojama“, tiksliausiai simptomus suvaidinanti atlikėja. Tikros ir įsivaizduojamos isterikės greitai suprato, kad pozuoti fotografijoms, piešiniams, būti liejamoms iš vaško, vaidinti prieš auditoriją yra visapusiškai naudingiau, nei būti uždarytomis su pamišėliais. Nuolankiosios Blanšos ir kitų dviejų Charcot pavyzdinių isterikų – užsispyrusios Augustinos ir demonų apėsotos Ženejevės – istorijas aprašo Asti Hustvedt savo knygoje „Medicininės mūzos: isterija XIX a. Paryžiuje“ (leidykla W.W. Norton, 2011).

Parodoje Nanna Gro Henningsen ir nagrinėja tą isterijos spektaklio, performanso aspektą, kontroliuojančią žvilgsnio galią. Ji inscenuoja Salpetrière darytas fotografijas, Augustinos vaidmeniui pakviesdama Christiną Johansson. Įdomu, kad mirus Charcot, Augustinai liovėsi isterijos prieuoliai. Beprotybės žvilgsnis, kaip ir kiti žvilgsniai, yra sukonstruotas, sudaiktinantis, atskiriantis. Žvilgsnis, ypač tavo likimą galinčio spręsti profesionalo, kontroliuoja, įteigia, verčia paklusti. Jis atveria ne tik psichologinį, bet ir socialinį atskirtumą: dauguma Salpetrière pacienčių – vargingiausio sluoksnio sunkumų palaužtos moterys, o žymysis jas ir save išgarsinęs neurologas – pasiturintis buržuas, gyvenęs Paryžiaus centre. Hen-

Jeanette Land Schou ir Karen Gabel Madsen instaliacijos „Tyloji džiovyklė“ vaizdas. 2010 m.

cot praktikuota „vizualinė diagnostika“ moksliskai nepasitvirtino, bet iki šiol atsiranda „specialistų“, nustatančių kitų normalumo laipsnį tiesiog „iš akių“. Ar iš televizoriaus.

Charcot mokinys Freudas nuo vaizdo perėjo prie garso. Mokytojui isterikų pasisakymai neturėjo jokios reikšmės, ligos istorijose išlikę tik pavieniai jų liudijimai. Freudas išsiklausė į „beprasmius“ isterikės vapesius. Ir paaiškėjo, kad jie kyla ne dėl fiziologinių priežasčių, bet dėl pašamoneje užslopintų traumų.

Viena kraupiausių (ir įtaigiausių) parodoje – Lotte Tauber Lassen videoinstaliacija „Smegenų istorija“. Žurnalistas Jonas Kaldanas pasakoja vaikystės prisiminimus, kaip šalia namų esančios psichiatrinės ligoninės koplyčioje buvo išimamos

metais. Mirusiajam(-ai) pašalinus smegenis, į kaukolę prikimšdavo senų laikraščių. Netikėtai šis videofilmas pasirodė kaip kraupi šiuolaikinių šlamštmedijų visuomenės parafrazė. Nebereikia operuoti – mes esame feisbuko šiukšlių prikimšti besmegeniai.

Pasivaikščiavimo aplink ir po „Bedlamą“ – puiki autoterapija. Beprotybės žvilgsnis tūno viduje – esio subjekto ir kartu objekto. Neatsitiktinai ekspozicijos pradžioje (ir pabaigoje) pasitinka instaliacija iš Klaipėdos jūrininkų ligoninės baldų ir prietaisų, suverstų į vieną krūvą ir periodiškai pasipurtančių. Ir tie sienoje atsiveriantys menami ligoninės koridoriai su tikrais ligoninės suoleliais, tik iš arčiau atpažįstami kaip fotografija. Dar yra paslaptingas balsas dėžėje, šizofreniškai susidvejine Vicky Steptoe nutapyti veidai ir tos pačios autorės video darbas apie pasikartojančius veiksmus – rankų plovimą su rožinį kūdikį primenančiu muilu, kol jis išnyksta. Žiūri į Pernelle Maegaard persekiojančių figūrų piešinius ant sienos, Karen Gabel Madsen chaotišką tapybą ir kartu su Jeanette Land Schou sukurtą instaliaciją iš ligonių drabužių, Ninos Marios Kleivan blizgančiame ekrane šmėščiujantį Hitlerį, „patikrintų klaidų“ pripildytus Bodil Brems peizažus ir suprantanti, kad visos tos manijos jau gyvena tavyje. Normalumas, kaip ir nenormalumas, yra tam tikro laiko tam tikros visuomenės papročius atspindintis konstruktas – ir labai lengva atsidurti užribyje, ypač jei normos nustatomos iš galios pozicijų. Ar mes būtume šioje bedlamo pusėje, neišgirdę isterikės vapesio?

Paroda veikia iki spalio 2 d.

KKKC parodų rūmai
(Aukštoji g. 1 / Didžioji Vandens g. 2,
Klaipėda)
Dirba trečiadienį–šeštadienį 11–19 val.

LAIMA KREIVYTĖ

Bonsų efektas

Gabrielės Gervickaitės paroda „Techno kūnai“ galerijoje „Akademija“

Monika Krikštopaitė

Gabrielės Gervickaitės tapyba ant popieriaus ir objektai pirmiausia atrodo labai estetiški. Jautrūs mėlynos sąskambiai su sutemų gelsva ar kalkių balkšva ir drąsių mostų linija kalba apie nevaržomą menininkės polėkį. Kūningi raudonos potėpiai suskamba kone su ispaniš-

ku temperamentu. Tačiau materijos nepaslankumo įtarimą sukelia ant popieriaus dėl šlapio dažo likusios deformacijos. Užsifiksavęs paviršiaus tempimas primena gyjančios žaizdos niežulį. Apie nemeninę sferą užsimena ir menininkės naudojamos medžiagos: tvarsčiai, gipsas, sterilūs užklotai, spalvota lipni juosta.

Pasigrožėjusi Gabrielės Gervickaitės kūrinių stabilumą žadančiomis struktūromis, imu ieškoti, ką galėčiau atpažinti. Tampa dar neramiau, nes pradėdu pastebėti, kad figūros yra dvejos: kūniškos ir mechaniškos, gyvos ir negyvos, judrios ir judesį surakinančios. Pagrindinis piešinių ir objektų leitmotyvas – kojos ir negyvo svetimkūnio sąveika.

Išorinio grožio ir labai skausmingo proceso išpūdis, kurį pavadinau bonsų efektu, kyla ne iš stebėjimo, o iš menininkės asmeninės patirties. Išskentėjusi ne vieną kaulų performavimo operaciją (ir ilgus gijimo, koregavimo ir t.t. laikotarpius), menininkė į savo kūno dalis geba žvelgti iš šalies. Ir teigia, kad jai meniniu požiūriu yra „įdomi kūno ir kitų materijų jungtis, sudaranti tam tikrą naują kūną – naują formą“.

Vadinasi, Gervickaitės kūriniai kalba ne tik apie kūno kančią, bet ir apie technikos susiliejimą su kūnu, o čia jau brukasi daugybė teorijų apie kiborgus. Teorijų lauke kiborgas pranašauja kitą evoliucijos etapą, naują žmogaus sampratą bei viziją. Šiose fantastinių filmų autorių gausiai reprodukuotose svajose technologijų išplėtotas kūnas yra galingesnis, lankstesnis, atsparesnis, priklausomai nuo požiūrio – su labai aiškiai išreikštu lytiškumu arba atvirai šaltai – absoliučiai belytis. Tačiau realybėje, bent jau kol kas,

Ekspozicijos fragmentai

visi dirbtiniai kūno pratęsimai kelia nepatogumų ir nelaisvės pojūtį. Turiu galvoje ne judėjimo ar komunikacijos priemones – automobiliai, telefonai ir internetas, o pirmines kūno funkcijas atliekančius aparatus: akiniai, klausos, širdies, kvėpavimo, maitinimo aparatai. Jei tų fantastinių kiborgų era ir ateis, tai tikriausiai ne taip staiga, kaip norėtųsi nepaklusnius kūnus turintiems. Baisiausia, kad sunku numatyti pasekmes.

Kol kas materijos skverbimasis į kūną nekelia jokio teigiamo jausmo. Savisaugos instinktas gaili net kraujo lašo tyrimams. Būtent tokia savisauga užkoduota ir Gervickaitės darbuose. Sąmoningu, ne vien estetiniu žvilgsniu patyrinėjus darbus, žiūrintojo prote pabunda skausmo fantomas. „Skauda žiūrėti“ – tampa nebe metafora. Išorinis kūrinių patrauklumas, kaip ir kaninant formuojančia viela išaugin-

tų bonsų medelių, yra tik apgaulė. Tradicijas gerbiantis japonas tučtuojau paklaustų, o kas gi yra kultūra? Disciplina pagrįsta tradicija man siūlo mintį, kad kultūra yra kažko (dažniausiai savęs) įveikimas vardan kito būvio, kitos kokybės. Galų gale bet kurioje kultūroje apgaulė nebūtinai traktuojama tik neigiamai. Kas drįstų nubraukti, pavyzdžiui, vaidybą, optinę iliuziją, montažą, retušavimą, garso imitavimą? Menai apgaulinčia, kad atsiras tų būdas pasakyti tiesą arba svarbias mintis. Šiuo atveju Gervickaitės darbų estetinė įtaiga ne tik leidžia jai papasakoti skaudamas istorijas, bet ir nurodo, kad ji kažką įveikė. Kaip tik todėl jos kūriniai galingi lyg smūgis iš kojos.

Paroda veikia iki rugsėjo 10 d.

Vilniaus dailės akademijos galerija

„Akademija“ (Pilies g. 44 / Latako g. 2)

Dirba pirmadienį–šeštadienį 12–18 val.

Žiūrėjimas į save

Paroda „XXI a. autoportretas“ galerijoje „Arka“

Ugnė Bužinskaitė

Parodos atidaryme apsilankiau suintriguota pavadinimo – „XXI a. autoportretas“. Joje eksponuoti buvo kviečiami skirtingų sričių menininkai, o norinčiųjų dalyvauti, pasirodo, tikrai netrūko. Ilgose baltose salėse eksponuojami ir jaunųjų menininkų darbai, ir, pavadinkime, profesionalų kūryba. Kuratorių pasirinkta tema aktuali ir, matyt, artima kiekvienam, savo atspindį reginčiam kone kasdien, todėl nežinau, ar tik mane, ar ir kitus ji taip sudomino. Iš parodos supratau tik vieną – čia tikra sumaištis.

Bendras išpūdis apie parodą sugraudino. Dabarties menininkai (gerai, kad ne visi) tokie sutrikę, išsibarstę, ieškantys ir, panašiai, vis nerandantys. Negi žaibiškas greitis, pastovios vietos nebuvimas, materialėjimas privedė mus prie tokio sumišimo? Ko tik nemačiau parodoje – buvo Sigitos Laurinavičienės pikselinis „Autoportretas“, akį prikaustančios Vidmanto Gerulaičio aliuozijos į matytus motyvus („Autoportretas rugių lauke Van Gogui“), Valdo Pukevičiaus keramininės geometrinės formos, išskaidančios atvaiz-

dą iki neatpažįstamo, ekspresyvūs, skirtingas nuotaikas ir akimirks išreiškiantys trys Ričardo Bartkevičiaus autoportretai, deformacijos, stilizacijos Algirdo Boso skulptūroje. Apima nuojauta, kad autoportretais stengiamasi ne atsiskleisti, parodyti dalelę savęs, o prisidengti, užsislėpti.

Autoportretų meistras Žygimantas Augustinas ir jo kaip visada (tariu su džiaugsmu) „augustiniško“ braižo psichologiniai autoportretai „Ekstremal“, „Cloned“ atstovauja tapybiškam realizmui. Čia anatomi-

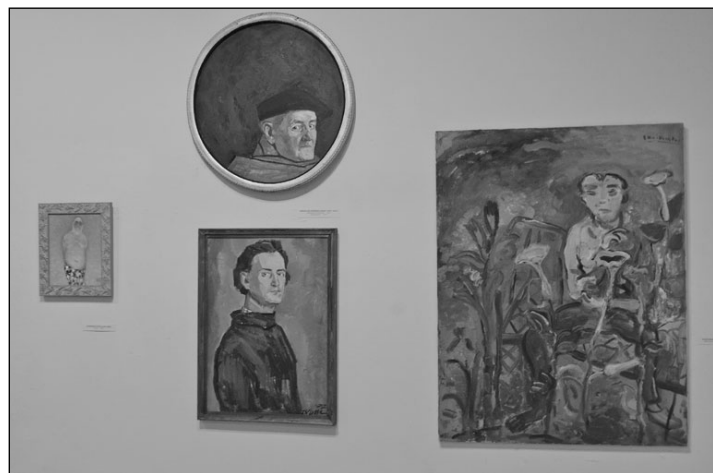
jos išmanymas, sumišęs su atgrasia deformacija, yra tarp realumo ir nerealumo. Drobėse puikiai regimas asmenybės pažeidžiamumas, įkalnimo ne savo kūne arba dirbtinėje aplinkoje pojūtis. Taip ir norisi paklausti, ką tu veiki tame naro kostiume?!

Gyvenimiškas problema autoportrete įamžina Arūnė Tornau. „Autoportrete“ (2006–2011 m.) figūra suskaidyta – veidas realistiškas, o kūnas paskendęs fone ir atpažįtamasis tik iš ryškiau parausvintų tonų, tarsi skelbiančių apie gyvo kū-

no šilumą. Atgaiva po daugybės komplikuočių autoportretų buvo paprastas, nieko drastiško neteigiantis, tiesiog svajingas Indrės Martinkienės „Autoportretas“ (2011 m.). Jo priešingybė – Ričardo Rickevičiaus instaliacija „Emocijų kaita“, kurioje realistiškai, kiekvienam šiuolaikiniui žmogui suprantamai pateiktas psichozinių išraiškų kratynys. Skirtingi veidai, ne visi vienodai malonūs, verčia susimąstyti apie save.

Išmintimi dvelkia galerijos siena, skirta jau išėjusiesiems – Raimundo Sližio „Ruduo“ (2006 m.), Romualdo Kuncos autoportretas, Algio Skačkausko paskutinis „Nebaigtas autoportretas“, rodomas drauge su ankstyvesniu (1977 m.) autoportretu. Šalimais – Barto Polonskio instaliacija „Aš esi tu“. Manau, kad geras menas turi būti arba estetiškas ir verčiantis susimąstyti, arba šoki-ruojantis ir verčiantis susimąstyti. Barto instaliacija mane šokiravo. Visą kelią galerijos salėmis eidama galvojau, kaip keista, kai kažkieno portretas, sunkiai persmelkiantis žiūrovą žvilgsniu, verčia mąstyti apie save ir ieškoti atsakymų į sau rūpinčius klausimus, o ne koncentruotis į pavaizduotą asmenybę. Vis

Ekspozicijos fragmentas

Ričardas Bartkevičius. „Prieš šviesą“, „Autoportretas I“, „Autoportretas ružavas“. 2011 m.

dėlto autoportrete, matyt, svarbiausia individualumas, kuris parodoje „XXI a. autoportretas“ jaučiamas kiekviename kūrinyje, kad ir kokiomis priemonėmis šis būtų įgyvendintas.

Paroda veikia iki rugsėjo 13 d.

Galerija „Arka“ (Aušros vartų g. 7, Vilnius)

Dirba antradienį–penktadienį 12–19 val., šeštadienį 12–16 val.

Demonai alyvų krūmuose

Tapytoją Rūtą Katiliūtę kalbina Deima Kelias

Rūtos Katiliūtės drobėse yra kai kas žodžiais neišreiškiamas. Galima, žinoma, sau padėti (ar pakenkti?) ir prisiminti, kad egzistuoja tapyboje tokia kryptis, abstrakcionizmas, atsiradusi XX a. pradžioje, įsibėgėjusi viduryje. Pasaulyje jau seniai žmonės nesuglumsta neradę paveikslė sužeto ar tikroviško natūrmorto su verbomis ir obuoliais; moka gėrėtis paveikslu tuštuma. Galima sau priminti, kad Rūta Katiliūtė – be abejonių viena nuosekliausių ir stipriausių Lietuvos abstrakcionistų, kad atsidūrė prieš Katiliūtės paveikslus susiduriame su meistriska tuštuma. Galima įsitikinti, kad tuštuma iš tikrųjų yra iki kraštų pilna, tuomet slystant paveikslu paviršium tyrinėti ir įvardinti sau atskiras kūrinio kokybes – kolorito niuansus, skaidrumą ar tamsos tirstumą, išnyrančių ir vėl drobės gelmėje išstipstančių elementų siluetus. Galima ieškoti prasmę – ką reiškia viena ar kita detalė, kokia paveikslė glūdinčių motyvų kilmė.

Susidūrus su Katiliūtės drobėmis, mane visuomet traukia elgtis kitaip: pasisukti šonu į menotyros lentynėles, kultūrinį kontekstą, istorinių ir asmeninio gyvenimo faktų kratinį, veidų į paveikslą. Tuomet paveikslas yra ir rodo tai, ką turi, o vidun ima tyliai tekėti tai, kam sunku (ir ar visada reikia?) rasti žodžių. Ima skleistis tai, ką žodžiai nutyli, supaprastina ar iškraipia. Galbūt čia ir slypi tikros tapybos jėga. Kaip Rūta kuria? Kaip gimsta jos paveikslai? Kaupiau šiuos klausimus daug metų, šiandien atsirado proga juos užduoti. Sėdėdamos dirbtuvėje, gelmes spinduliuojančių kūrinių apsuptyje, pasitelkiami žodžius. Teptukai ir pradėtos drobės laukia ryto.

Rūta, kaip tu tapai?

Tikrai nebūna taip, kad atsikeliu, einu į dirbtuvę, paskui grįžtu namo, ir taip kiekvieną dieną. Kuriu bangom: tapau, tapau, paskui galiu mėnesį netapyti. Nes yra kitas, svarbesnis darbas – pamatyti. Kažkas pavergia, kažką pamatai. „Sausai“ tapyti negaliu.

Ar pradėdama naują drobę turi jos vaizdą mintyse?

Pradedi tapyti – viskas būna aišku. Bet nenusakomai. Matau abstrakčias. Spalvas tikrai žinau, bet formos yra šiek tiek pasąmonėje. Tai panašu į šilkverpį, leidžiantį šilko siūlą. Žinai, kad trauksi tą šilko siūlą, žinai, kad bus gerai. Bet kaip viskas vyks, kas konkrečiai išeis, nežinai.

Nors ir naujas motyvas, bet išoka visa senoji patirtis. Pradėdama turiu tą impulsą, ryškų, raiškų, bet formos gali verstis tapyti pagal anksčiau patirtį. Arba būtent tą valandą, tą minutę užsineri kažkokios naujos formos. Ir ta forma atsiranda. Ir dar nelaukta ji gali papildyti kokių nors gabaliuku iš paprasčiausios kasdienybės – kad ir kokia

Rūta Katiliūtė

nors rudens lapo spalva. Nickas nesupras, kad ta ryški dėmelė drobėje – tai atmintyje iškilęs raudono vijoklio lapelis, kurį kažkada mačiau nukritusį ant šviesaus grindinio. Sunku suprasti, iš kur, kaip ir kodėl. Bet atsiranda laiku ir vietoje.

Pagrindinis tavo užkariavęs motyvas yra mintyse. Kaip Soldene tapant nutiko – ten senos gotikines bažnyčios, daug tamsos. Taip gimė juodos drobės, nors matyta aplink tikrai daug kitų motyvų. Bet visi įspūdziai išsigrynina ir susisieja su jausmais.

Kuri kūrybos fazė labiausiai patinka?

Aišku, kad pradžia, nes dar nespėji prie savęs prikibti. O paskui būna įvairiai: pradėdi lengvai, paskui ateina nusivylimas, paskui ilgai ieškai, tada baigi. Ratas sukasi. Ir būna nepasitenkinimo pabaigoje; jau atrodo, kad pavyko, o kitą dieną pamatai, kad ne. Tai amžina kančia. Ir džiaugsmo būna akimirku. Darbu to nepavadinsi, nors kartais dirbi kaip juodžiausias darbininkas.

Kaip tuomet tai pavadinti?

Nežinau. Panašiau į žaidimą. Bet tokį, kad kartais ir nusišaut norisi. Man žaidimas – rimtas dalykas. Pasižiūrėk į vaikus, kai jie žaidžia, – jie ir verkia, ir stato, ir griaua – ir visa tai daro rimtai. Ir kuriantiems menininkams yra taip pat.

Pakalbėkim apie matymą. Kas tau daro įspūdį?

Viskas, kas netikėta, nauja. Pavyzdžiui, pernai Pažaislio vienuolyne buvau nusiteikusi, kad pamatysiu kažkokius savo mėgstamus mėlynumus ir vėl, po juodų drobių pauzės, atrasiu savo mėgstamas spalvas. O išėjo taip, kad sukūriau nedidelį ciklą rudų darbų. Nors visada anksčiau sakydavau, kad ruda – ne man. O dabar vėl prapuolė, ir aš tos rudos nepagaučiau kaip vėjo. Yra paslapties tame, kažkas veda, bet ne religine prasme. Tai kaip meilė – pamatei ir įsimylėjai. Pavergė.

Aš tapytoja. O tapytojui svarbiausia spalva. Visą laiką eini žiūrėdama į spalvas, akys dirba. Kur bežiūrėtum, akys mato spalvas. Kiti gal žiūri – stalias, galvoja, aha, čia galima kažką padėti. O tapytojas iškart žiūri į spalvą. Aišku, dar į formą ir apšvietimą. Ir visą laiką to akys ieško. Eini ir staiga pamatai – kažkokie spalviniai stebuklai. Ir čia iš karto įsijungia dvasiniai pojūčiai. Nebūna taip, kad pamatei spalvą ir sakai „oi, kaip gražu, nutapysiu“. Spalvos, vaizdai prisijungia prie to, ką patyrei, jautei, skaitei ar dar kaip kitaip išgyvenai. Jei tuo metu domiuosi archajiniais motyvais, pasirodo seni ženklai; jei domiuosi debesimis, atspindžiais, atsiranda gamtinių motyvų – aišku, jie transformuojasi, susiabstrahuoja, bet prasideda visada nuo mano tikrovės, nuo stebėjimo. Pasąmonė irgi dalyvauja, būtent ji kartais ir pasuka viską šiek tiek kitaip.

Ko daugiau tavo paveikluose – racionalių sprendimų ar intucijos?

Norėčiau, kad abiejų būtų per pusę. Kartais noriu, kad būtų daugiau racionalumo, bet pavyksta visiškai priešingai. Manau, kad pusiausvyrą yra gerai. Kitaip būtų per daug viskas išplaukę... Man patinka suvaldyti formas, įvesti kažką griežtesnio. Intucija tarsi veda, o tu iš paskos eini, su kažkokia valia, tvarkymu, racionalumu. Net nežinau, ar aš čia drobę suvaldau, ar save (*juokiasi*). Daug racionalumo maišant spalvas, dengiant paviršius, čia negalima visko paleisti savigai.

Kada nusprendi, kad paveikslas yra baigtas?

Blogiausia baigti, kai pavargsti. Jei tapai realistinį paveikslą, tuomet gali remtis apšvietimu, aiškia forma, visi plotai turi būti padengti. Tada aišku, kada pradėti ir pabaigti. O jei tapai abstrakčią drobę... Anksčiau įsikibdavau į vieną drobę ir ją niurkydavau; dabar to nedarau, tapau ciklais, dengiu daug sluoksnių. Atrodo, kad nutapyta labai papras-

tai ir greitai – bet būna, kad drobę tapau ir pusę metų, ir ilgiau: sluoksniai ilgai džiuva, jau esu išmokusi darbus tęsti. Kartais tuoj pat užbaigi, o kartais labai ilgai negali. Na ir laukia drobė, guli. Kad ir ta ilga šviesi drobė (*rodo į atremtą į sieną kūrinių*) – jau laukia manęs tris mėnesius. O būna, kad, et, ir taip vienu priėjimu visą ciklą drobių užbaigi – na, tiesiog šventos dienos.

Ką labiausiai savo kūriniuose vertini?

Aš per daug neanalizuoju. Didelė kūrybos dalis eina iš įkvėpimo ir pasąmonės. Vertinu atitikimą. Vertinu, kai meninis jausmas ten, kur išgyvenau, kad ir Diuseldorfo keramikos muziejuje, ir jausmas, esantis paveikslė, atitinka, yra tas pats. Spalvinė nuotaika, spalvinis jausmas. Atitikimas man labai svarbu – pasižiūri į kūrinių ir matai, kad jis atitinka tai, kas tave pavergė. Man atrodo, kad aš vis keičiuosi, ieškau, o kas nors gali pasižiūrėjęs pasakyti, kad „visą laiką tas pats“. Aš nesiginčiju. Tapau taip, kaip man reikia.

Rūta, sakei, kad tapydama atrandi. Ką?

Spalvas atrandu, formas, savo filosofiją. Pati nustembu kartais. Nebūna kaip realistams – pamatė kažką, nusinešė molbertą ir nutapė. Tapant ir mažstant abstrakčiau, viskas bendrinasi. Nežinau, kur tave nuves, kaip viskas susilydys. Man atrodo, yra keli keliai į abstrakciją. Vienas iš jų: paėmiau drobę, išpyliau dažų – gali ir graži abstrakcija išeiti, jei ją kaip nors suvaldai, itikini žiūrovą ir pats pamatai, ką norėjai pamatyti išpylęs ir pabraukęs. Kitas kelias yra pro realybę. Atsimeni Mondriano obelį? Jis labai tikroviškai piešė tą obelį, piešė, paskui vis toliauėjo, giliau. Bendrino, bendrino ir iki visiškai geometrinės abstrakcijos – matei, kas iš obelės išėjo (*Piet Mondrian, „Obelis“ 1912, – aut. past.*)? Man priimtinas panašus kelias – pro realumą. Aš irgi einu į savo abstrakcijas nuo konkrečios tikrovės.

Koks santykis su baigtais darbais?

Šiaip aš norėčiau, kad nė vienas kūrinys, kol aš gyva, neiškeliautų. Jie kaip mano vaikai. Tų drobių šiuo metu nedaug iš mano dirbtuvės išeina. Aš tikrai nežiūriu į jas atsainiai. Jei drobė svarbi ir iškeliauja, tai lyg ir išdavusi kažką jaučiuosi. Nežiūriu į savo kūrinius kaip į prekę. Aš negodi, bet ir nesišvaistau darbais. Tačiau kai matau, kad žmogus suvokia, ko aš ieškojau, o kartais net daugiau suvokia, man negaila ir padovanoti kūrinių. Drobės yra rankų darbas. Rašytojui lieka rankraštis, o tai, kas atspausdinta, plinta. Tapytojui turi tik rankraščius. Jei būtų reprodukcijos, tai tapytojui jas visiems dalintų į kairę ir į dešinę.

Kada patinka kitų menininkų darbai?

Mėgstu žiūrėti į kitaip dirbančių kūrinius. Patinka tyrinėti realistus, žaviuosi simbolistais, romantikais, minimalizmu. Na, ir aišku, žiūrėdama kūrinius visada po visą pasaulį ieškau sau draugų. Va, numirė Cy Twombly ir gaila... Su menininku gali asmeniškai nesusitikti, bet jis gali būti tavo bičiuliu per erdves. Manau, tapytojo profesija svarbi, norėčiau, kad ji neišnyktų. Dabar daug kas padaroma greitai, atšviečiama, kopijuojama – tai įdomu ir vertinga. Bet ta tikroji, rankų darbo tapyba – kaip grįžimas prie dvasinės ekologijos.

Kaip manai, ką tapyba duoda žmogui?

Su tapyba yra kaip ir su poezija – vieni skaito poeziją, kiti – ne. Pastatyk šimtą žmonių prieš kūrinių, ir ką? Kai kurių kamertonai veikia, o kitų ne – ir tai nesusiję su išsilavinimu. Tai greičiau spalvinė klausia. Vienų skalė plati, kitų siaura. Yra žmonių, kuriems tapybos reikia kaip oro.

Kas tau padeda kurti?

Prieš tapydama turiu susikurti savo erdvę ir pamiršti viską – kad turiu vaikų, tėvus ir problemų. Kurdam negali pasakyti sau: „Pavalgiau, dabar tapyčiau“, taip nebūna. Į tą ritualą turi save įvesti. Turi būti vienas. Kuo kūryba geresnė, tuo žmogus vienišesnis. Gal tai ir nėra absoliuti teisybė, bet iš tikrų kūryboje didelė dozė vienatvės. Tai neišvengiama. Kažkodėl iš tos vienatvės, iš tų tikrųjų žmogaus ilgesių ir muzika gražiausia randasi. Aišku, gali paskui išsiteniruoti taip, kad sugebi staigiai įkristi į kūrybinį procesą. Bet jei prasideda naujas etapas, reikia turėti mintims erdves. Vienatvė man tinka, ji kaip brangakmenis. Kiek save prisimenu, man labai patiko būti vienai. Tada ir minčių atsiranda, ir svajoti gali. Buvau apsisprendusi menininkė nuo keturiolikos metų. Užsidarydavau kambaryje, atsisėdėdavau prieš veidrodį ir tapydavau autoportretus tokiomis didelėmis akimis. Man tuomet didelį įspūdį darė Vrubelis (*Michail Vrubel, 1856–1910, – aut. past.*). Demonai, damos alyvų krūmuose... Kai žiūriu į alyvas, matau Vrubelį.

Viską mačiau per spalvas. Vaikščiojau pilnomis kišenėmis spalvotų stikliukų – išeidavau į kiemą ir žiūrėdavau į debesis pro raudoną, pro mėlyną, žalią ar rudą stikliukus, bet, aišku, per mėlyną man būdavo gražiausia. Paskui baigiau Vilniaus dailės institute vitražą, vis galvojau, kodėl? Tik daug vėliau supratau – vitražą studijavau tam, kad suprasčiau šviesą. Nes vien spalva – dar ne viskas. Spalva turi eiti su šviesa. Tai va, tą šviesą kartais pasiseka kūriniuose pasiekti. Vienas žmogus žiūrėjo žiūrėjo į mano drobes ir sako: „Čia ne tapyba“. O kas čia? Sako, „aš nežinau, kas čia“. Taip ir yra.

Istorija ir dabarties mozaika

XI lenkų kino savaitė

Živilė Pipinytė

Rugsėjo 15–21 d. Vilniuje, „Multi-kino“, „Skalvijos“ kino centre ir kino teatre „Pasaka“, rugsėjo 30 – spalio 2 d. Panevėžio „Garso“ kino teatre vyks vienuoliktąjį Lenkų kino savaitę, kurią rengia Lenkijos institutas Vilniuje. Trumpai pristatome šiųmetinės programos filmus.

„Malūnas ir kryžius“ („Młyn i krzyż“, Lenkija, Švedija, 2010)

Apie ką. Apie tai, kaip Pieteris Bruegelis kuria paveikslą „Kelias į Kalvariją“. Režisierius Lechas Majewskis pakvietė žiūrovus į paveikslų vidų – Bruegelio pasaulį, susipažinti su dailininko personažais ir jų priešistorėmis. Majewskis nesitenkino materialiosios epochos pusės rekonstrukcija, jis atskleidė filme ir anų laikų žmogui būdingą pasaulėjautą. Režisierius teigia, kad svarbiausia Bruegelio pamoka yra ta, jog paveiksluose dailininkas visada paslepia pagrindinę temą ir herojų, bet „apnuogina dabarties akimirkos bejėgiškumą“.

Kas. Lechas Majewskis – kino režisierius, dailininkas, rašytojas, jis stato operas (Lietuvoje – „Karmen“) ir kuria instaliacijas. Majewskis nuolat eksperimentuoja ties įvairių menų riba – „Vojačekas“ herojus buvo „prakeiktas“ lenkų popetas Rafałas Wojaczekas, „Angeluso“ – Silezijoje XX a. pradžioje veikusi okultistų grupė.

Kodėl. Vienas originaliausių pastarųjų metų kino eksperimentų. Specialiai filmui buvo sukurta 500 kostiumų, atkurtos net autentiškos epochos audinių spalvos ir jų dažai.

Kam. Dailės entuziastams, Bruegelio gerbėjams, besidomintiems, kaip galima išnaudoti naujausias kino technologijas, Luvro ir kitų garsųjų muziejų, kur buvo rodomas „Mėnulis ir kryžius“, lankytojams.

„Juodasis ketvirtadienis. Janekas Višneviskis krito“ („Czarny czwartek. Janek Wiśniewski padł“, 2011)

Apie ką. Apie 1970 m. gruodžio 17 d. įvykius Gdynėje, kai valdžia žiauriai numalšino darbininkų demonstracijas, kurias sukėlė nepasitenkinimas išaugusiomis maisto kainomis. Filmo herojai – paprasta šeima. Jos vyras ir tėvas Brunonas Drywa – vienas iš milicininkų nušautų 18 žuvusiųjų, kurie buvo palaidoti slapta, naktį, stebint saugumui.

Kas. Janekas Višneviskis nėra istorinė asmenybė. Populiarios baladės autorius nežinoto žuvusiojo Zbigniewo Godlewskio, kurio kūną nešė Gdynės gatvėmis, pavadė, ir pavadino jį Janeku Višneviskiu. Filme šis gruodžio 17-osios epizodas rekonstruotas istoriškai tiksliai.

Kodėl. Režisieriui Antoniiui Krauzci pavyko išvengti patos ir supaprastinimų, būdingų panašioms filmams. Pasakojimo autentiškumą pabrėžia ir pagrindiniai filmo herojai – kuklūs, visai nedidvyriški žmo-

nės ir meistriškas operatoriaus Jaczeko Petryckio darbas.

Kam. Mėgstantiems istorines rekonstrukcijas. Besirengiantiems kurti filmus apie sausio 13-osios įvykius.

„Joana“ („Joanna“, 2010)

Apie ką. Kameriškas filmas apie jauną moterį Joaną, kuri karo metais prigludžia žydę mergaitę. Joana nuo karo pat pradžia laukia žinutės iš dingusio vyro, ji jaučiasi vieniša, sutrikusi. Priversta rūpintis mergaite, Joana vėl atranda prisirišimą, meilę. Tačiau jos elgesys įtartinas ne tik naciams, bet ir lenkų pasipriešinimo dalyviams.

Kas. Vienas svarbiausių lenkų „moralinio nerimo kino“ kūrėjų („Baliaus tvarkytojas“, „Antstolis“) režisierių Feliksą Falką visada domino pasirinkimo problemos.

Kodėl. Joanos tragedijoje Falkas atveria naujus Holokausto temas aspektus – tradicinio patriotizmo ir krikščioniškų vertybių žlugimą. Joana pasielgia teisingai, bet sulaukia kaltinimų kolaboravimu su vokiečiais, jos išsižada net tėvai. Aktorė Urszula Grabowska pelnytai gavo svarbių apdovanojimų – psichologiškai tiksliai jos suvaidinta Joana atskleidžia herojės dvejones ir begalinę neviltį.

Kam. Norintiems patirti katarsį. Ieškantiems kine sudėtingų klausimų ir psichologizmo.

„Roželė“ („Różyczka“, 2010)

Apie ką. Apie universiteto sekretorę Kamilę, kurią jos meilužis saugumietis Romanas įkalba šnipinėti dėstytoją ir įtakingą rašytoją Janu-

„Trys minutės. 21:57“

šą. Tapusi agente „Roželė“, Kamilė suartėja su pagyvenusiu rašytoju, išteka už jo, bet ir toliau rašo atskaitas saugumui. Tačiau netikėtai ir jai, ir Romanui Kamilė pamilsta savo vyrą. Tai sukelia Romano pavydą. Situaciją dar labiau paaštrina 1968-aisiais valdančiųjų komunistų iniciuota antisemitinė kampanija, kurios auka taps ir Romanas.

Kas. Filmo pasirodymą Lenkijoje lydėjo skandalas: vieno iš Janušo prototipų – Vilniuje universitetą baigusio, tarpukariu Vilniaus radijuje ir spaudoje dirbusio, „Armija Krajowa“ gretose Vilnių vadavusio rašytojo Pawelo Jasiencos dukterė teisme reikalavo uždrausti jį rodyti.

„Roželė“

Kodėl. Roberto Więckiewicziaus suvaidintas bailsis ir savaip tragiškas Romanas – aukščiausio lygio kino aktorystė. Reta proga šių dienų kine pamatyti meistriškai sukurta meilės trikampio istorija, rutuliojama epochos lūžių fone.

Kam. Ambicingo kino ir autentiškų istorijų gerbėjams. Besidomintiems totalitarizmą kasdienybė.

„Italiami“ („Gli Italiani“, 2011)

Apie ką. Apie jaunuolį, kuris Mussolini valdymo metais grįžta į gimtuosius namus. Tėvą nužudė motina ir jos meilužis – tėvo brolis. Po namus klaidžioja tėvo šmėkla, o jaunuolis vis labiau užsidaro savyje. Jis ieško nusikaltimo pėdsakų, įtaria motiną, su kuria vaikiną taip pat sieja keisti santykiai.

Kas. Laisva Hamleto parafrazė tiesiogiai susijusi su jaunuolių suvaidinusi Krzysztofu Warlikowskui – dabar didžiausia pasaulyje ir namuose pripažinta lenkų teatro režisieriaus žvaigždė. 1999 m. jis nuste-

Krzysztofo Warlikowskio striptizą. Estetams. Snobams.

„Erratum“ (2010)

Apie ką. Apie trisdešimtmetį, kuris grįžta į gimtąjį miestą ir kuriam tenka stoti akistaton su jaunystės svajonėmis ir išdavyste. Tapęs benamio mirties kaltininku, Michalas ima ieškoti jo tapatybės, artimųjų. Klaidžiodamas benamio praeities labirintais, Michalas vėl suartėja su savo tėvu. Benamio daiktai, sutikti žmonės, priklydęs šuo tampa svarbiais šio simboliško sugrįžimo į save ženklais.

Kas. Marekas Lechkis yra ne tik režisierius, scenaristas ir prodiuseris, bet ir alternatyviosios muzikos kompozitorius bei atlikėjas.

Kodėl. Režisieriui pavyko suderinti gana dekoratyvų filmo vizualumą, psichologizmą ir netikėtus personažus.

Kam. Psichologinių dramų gerbėjams. Tikintiems, kad klaidas galima ištaisyti.

„Venecija“ („Wenecja“, 2010)

Apie ką. Apie dešimtmetį berniuką Mareką, kuris 1939-ųjų vasarą, užuot vykęs į tėvų seniai pažadėtą kelionę Venecijon, atsiduria tetos dvare, kažkur Lenkijos pakraštyje. Artėjančio karo nuojauta atveja į šeimos namus dalį didelės šeimos – motiną, tris jos dukteris, jų vaikus. Nuo karo nepavyks pasislėpti niekam, jis privers anksti subręsti, patirti pralaimėjimo ir Holokausto siaubą. Bet apleistų rūmų rūsyje ištryškusių mineralinio vandens šaltinį Marekas pavers savąja Venecija.

Kas. Vaiko fantazijos triumfas karo siaubiamame uždareme pasaulyje – dėkinga tema režisieriui Janui Jakubui Kolskiui, nuosekliai diegjančiam lenkų kine magiškojo realizmo dvasią. Poetiniuose Kolskio filmuose („Jančio vandenys“, „Grojantis lėkštėmis“, „Jasminum“ ir kt.) atsiveria folkloro, magiškų tikėjimų ir paprastų stebuklų paveikta kasdienybė.

Kam. Poetinio kino ir Jano Jakubo Kolskio, filmų apie pakraščius gerbėjams.

„Katinų Motina Teresė“ („Matka Teresa od kotów“, 2010)

Apie ką. Apie du brolius, nužudžiusius motiną. Apie absoliutų blogių, tūnantį viename iš jų. Apie yran-

čią šeimą, kuri iš pirmo žvilgsnio atrodo normali.

Kas. Sukurtas pagal autentišką, žiniasklaidos plačiai aptarintą įvykį, teatrolo Pawelo Salos kino debiutas sulaukė palankių vertinimų. Režisierius nekuria detektyvinės istorijos. Jis stebi, kaip šeimoje įsigali susvetimėjimas. Veiksmas sukasi atgal – nuo tos akimirkos, kai broliai atsiduria policijos mašinoje, grįžtama atgal į laiką, kai motina dar buvo gyva.

Kodėl. Filmas nedidaktiškas, todėl atrodo neįprastas. Neįprastas ir blogis, kurį įkūnija meistriškai jauno aktorius Mateusz Kościuszkievicius („Viskas, ką myli“) suvaidintas vyresnysis sūnus.

Kam. Psichologinių dramų mėgėjams. Mąstantiems apie blogį.

„Pinklės“ („Uwikłanie“, 2011)

Apie ką. Apie žavią prokurorę, tiriančią keistą žmogžudystę. Apie jos romaną su tą pačią žmogžudystę tiriančiu detektyvu. Apie buvusius saugumo pareigūnus ir agentus, kurie iki šiol siekia valdyti Lenkiją, regzdami nematomus intrigų tinklus ir manipuliuodami informacija.

Kas. Žmogžudystė įvyksta per grupinę psichoterapiją. Terapeutas naudoja Berto Hellingerio šeimų gydymo metodą, kuris vertinamas kontroversiškai ir ne vienoje šalyje oficialiai uždraustas.

Kodėl. Režisierius Jacekas Bromskis – tikras pramoginio kino meistras. Jam pavyko sukurti iki paskutinės minutės auginantį įtampą detektyvą ir suburti puikų aktorių ansamblį – filme vaidina Maja Ostaszewska, Marekas Bukowski, Danuta Stenka, Olgierdas Lukaszewicz, Krzysztof Stroiński, Krzysztof Pieczyński, Andrzej Seweryn, epizodinių prokurorės tėvo vaidmenį sukūrė šį antradienį Anapilin išėjęs žymus režisierius Janusz Morgensternas.

Kam. Detektyvų mylėtojams. Išimylėjusiems Krokuvą. Šamokslų teorijų gerbėjams.

„Trys minutės. 21:57“ („Trzy minuty. 21:57“, 2010).

Apie ką. Su keturių novelių personažais – alkoholiku kino režisieriumi, paralyžiuotu dailininku, likimo persekiojamu vienišu tėvu ir desperatišku jaunuoliu – susipažįtame skaudžią jų gyvenimo valandą. Personažus supantis pasaulis yra siaubingas, žiaurus ir ciniškas. Bet, pasirodo, ir jame yra vietos ne tik atsitiktinumams, bet ir stebuklams.

Kas. 10-ajame dešimtmetyje režisierius Maciejus Ślesickis sukūrė filmus „Tėtis“ ir „Sara“, juose vaidino aktorius Bogusławas Linda, tapęs vyriškumo etalonu. Naujojo filmo veiksmo laiką režisierius susiejo su konkrečiu istoriniu įvykiu – popiežiaus Jono Pauliaus II mirtimi.

Kodėl. Įdomus bandymas „moralinio nerimo kino“ problematiką per-

NUKELTA | 9 PSL.

Kaip netapti vidutinybe

„ARTscape“. Švedija

Santa Lingevičiūtė

„ARTscape“ projektui bendradarbiaujant su Švedijos kino institutu, rugsėjo 9–13 d. bus pristatyti penki klasikiniai ir šių dienų kūrėjų vaidybiniai filmai. Kaip ir visada, filmai bus rodomi „Skalvijos“ kino centre, nemokamai. Prieš pirmąjį seansą rugsėjo 9 d. 17 val. švedų kiną žiūrovams pristatys Švedijos kino instituto atstovas Janas Göranssonas.

Programą pradės Roy'aus Anderssono melodrama „*Švediška meilės istorija*“ (1970). Nors režisierius laikomas vienu žymiausių Švedijos kūrėjų, per visą savo karjerą jis sukūrė keturis pilnametražius vaidybinis filmus. „Švediška meilės istorija“ – Anderssono debiutas, gavęs net kelis Berlynės apdovanojimus. Filme pasakojama apie penkiolikmetčio vaiko ir keturiolikmetės merginos meilę, ji supriešinama su dekadentišku suaugusiųjų pasauliu. Režisierius kuria nekaltų ir naivių jaunuolių, kurių dar nepasiglemžė brandžių vidutinybių gyvenimas, portretus. Tačiau Anderssonas perdėm nesupaprastina ir

„Sudie, Falkenbergai“

nesukarikatūrina suaugusiųjų – kiekvienas jų išgyvena asmeninę tragediją ir suteikia jaunuoliams viltingas, kad jų gyvenimas nebūtinai turi baigtis taip pat. Kiekvienas gali rinktis.

Kitas programos filmas – Vilgo Sjömano „*Man smalsu – geltona*“ (1967). 1968-aisiais jis buvo uždraustas JAV dėl neva per drastiškų sekso scenų. Tačiau filmas ne tik apie seksualumą ir 7-ojo dešimtmečio seksualinę revoliuciją. Tai labiau kapitalizmo kritika. Kurdamas tuometinės Švedijos portretą, režisierius pasitelkė dokumentinį stilių.

Pasakojama merginos Lenos istorija. Ji smalsi, ieško savęs, maištauja, nori suvokti socialinę ir politinę savo šalies situaciją.

Kiti trys filmai – jaunosios kartos režisierių. Su Tomu Alfredsonu Lietuvos žiūrovai jau galėjo susipažinti pažūrėję filmą „Išleisk mane“. Režisierius savo šalyje išpopuliarėjo kartu su draugais įkūręs komikų grupę „Killingganget“, vėliau jie ėmė kurti ir televizijos filmus. Šįkart bus parodytas debiutinis Alfredsono filmas „*Keturi rudos atspalviai*“ (2003), kurio juodas humoras primins Ulricho Seidlio ki-

na. Filmo pavadinimas – aluzija į Švedijos vėliavą, kurios mėlyna spalva padalinta į keturias dalis, tik režisieriaus perdažoma rudai. Pasakojamos keturios istorijos, švedų kultūrinės ypatybės narstomos lyg po didinamuoju stiklu. Pirmoji istorija nukelia į turtingo tėvo laido tuves. Susirinkus visai šeimai pamazū paaikškėja, kad vaikai turėjo priežasčių nekęsti savo velionio tėvo. Kitos novelės herojus – gyvūnų krematoriumo darbuotojas. Jis išivaizduoja, kad yra sukūręs puikią šeimą bei griebiasi keistų būdų uždaram ir sudėtingo charakterio sūnui padraštinti. Trečioji istorija nukels į Švedijos vakarų pakrantę ir supažindins su vieno viešbučio peripetijomis. Ketvirtos istorijos herojai suburia maisto gaminių grupę ir renkasi kartą per savaitę, bet jie kalbasi visai ne apie maistą.

Režisieriaus Fredriko Edfeldto filmas „*Mergaitė*“ (2009) švedų kritikų buvo vadinamas geriausiu 2009 m. Švedijos filmu. Filmas neseniai buvo „Skalvijos“ repertuare, dabar bus proga pamatyti jį nemokamai. Veiksmas nukelia į Švedijos provinciją. Čia gyvena Mergaitė, kurios tė-

vai iškeliauja į Afriką, į humanitarinę misiją, ir palieka jauniausią atžalą nerūpestingai tetai. Mergaitė greitai pavargsta nuo nuolatinių tetos vakarėlių ir jos rytinių pagirių. Jai palengvėja, kai teta su vaiku išvyksta. Pagrindinė herojė rami ir mėgsta stebėti aplinką. Nors netoliese gyvena draugai, ji greitai apsi-pranta su vienvietėje ir atsiriboja nuo išorinio pasaulio.

Programą užbaigs Jesperio Ganslanto debiutas „*Sudie, Falkenbergai*“ (2006). Filmo herojai – penki Falkenberge gyvenantys jaunuoliai. Draugai jau įžengė į brandos amžių, atėjo laikas palikti gimtąjį miestelį, tačiau visi bando to išvengti ir gyvena pracistimi. Holgeris ir Davidas nė negalvoja palikti namų ir daugiausiai laiko leidžia vaikštinėdami miškuose bei kalbėdami apie vaikystę. Holgerio brolis Jonas depresuoja, Jorgenas kuria planus, kaip užsidirbti, o vienišius Jesperis vis grįžta į gimtąjį miestelį aplankyti savo ligoto tėvo, tačiau iš tiesų su juo nebendrauja. Filmo idėja kilo režisieriui ir jo draugams filmuojant vienas kito gyvenimus, beje, visi draugai ir įkūnija pagrindinius personažus.

ATKELTA IŠ 8 PSL.

kelti į naujųjų laikų realijas, sujungti komercinį ir filosofuojantį kiną.

Kam. Boguslawo Lindos gerbėjams. Tikintiems, kad žmonių likimai tarpusavyje susiję.

„*Janosikas. Tikra istorija*“ („Janosik. Prawdziwa historia“, Lenkija, Vengrija, Čekija, Slovakija, 2009).

Apie ką. Apie garsiausią Tatrų plėšiką, „svieto lygintoją“, kuris dar būdamas gyvas tapo legenda. Apie jo meilę gražuolei ir artimiausių draugų išdavystę.

Kas. Filmas nustebins Agnieszkos Holland gerbėjus, nors ir ji, ir jos dukterė Kasia Adamik tvirtino siekusios rekonstruoti epochą ir atskleisti vienos spalvingiausių Vidurio Europos legendų ištakas.

Kodėl. Filme keistai susipynė išnykusios kultūros rekonstrukcija, sakmės konvencionalumas ir istorinio kostiuminio filmo atributai.

Kam. Laukiantiems „Tado Blindos“ premjeros. Besižavintiems ukrainiečių poetiniu kinu.

„*Benekas*“ („Benek“, Lenkija, Austrija, 2007).

Apie ką. Apie buvusį kalnakasį Beneką, kuris tapo bedarbiu restruktūrizuojant Silezijos kalnakasybos įmones. Benekas tiki, kad gauta kompensacija – pirmas žingsnis į naują, savarankišką gyvenimą. Jis nusiperka butą, bet greitai pasijunta niekam nereikalingas.

Kas. Režisierius Robertas Gliński – garsaus filmo „Sveika, Tereska“ autorius – vėl sugrįžo prie paradoksmo stiliaus ir gyvenimo parašėse atsidūrusių personažų.

Kodėl. „Mažųjų žmonių“ dramos,

jų kasdienybė vis rečiau pasirodo šių dienų kine be „privalomų“ atributų – prievartos ir bjaurasties.

Kam. Socialiai angažuoto, optimistiško kino mėgėjams. Roberto Gliński kūrybos gerbėjams.

„*Egzaminas*“ („Mała matura. 1947“, 2010).

Apie ką. Apie gimnazistą Liudviką, kuris pirmaisiais pokario metais kartu su tėvais iš Lvovo persikelia į Krokuvą. Nauji draugai, keistuoliai mokytojai, pirmieji erotiniai susižavėjimai ir nenumaldomai šalyje įsigalinti totalitarizmo atmosfera – sudėtiniai šios patriotiškai nusiteikusių jaunuolio jausmų ugdymo dramos elementai.

Kas. Iš Lvovo kilęs vyresniosios kartos režisierius Janusz Majewskis sukūrė du filmus, tiesiogiai susijusius su Lietuva – „Epitafiją Barbarai Radvilaitei“ ir „Loki“ (pagal Prosperą Merimcė).

Kodėl. Pokaris šių dienų kine vis dažniau tampa pretekstu apmąstyti anksčiau nematomus karo padarinius – prisitaikymą, konformizmą.

Kam. Tradicinių kino pasakojimų mėgėjams.

„*Sparnuotos kiaulės*“ („Skrzydlate świnię“, 2010).

Apie ką. Apie provincijos jaunuolį, kuris yra prisiekęs futbolo sirgalius. Oskaras niekaip negali nuspręsti, kas jam svarbu gyvenime. Sulaukęs turtuolio pasiūlymo vadovauti jo išgytos komandos sirgaliams, Oskaras gaus svarbiam gyvenimo pamokas.

Kas. Oskarą suvaidinęs Paweł Małaszyński – vienas populiariausių lenkų jaunosios kartos aktorių.

Kam. Sirgaliams. Komiškų dramų apie provincijos gyvenimą mėgėjams.

Rodo TV

Krepšinis lietuvių kuprinėje?

Amerikiečių režisierius Jasonas Reitmanas kartą prisipažino, kad filmų personažais jis renkasi tipus, kurie paprastai nesukelia visuomenės simpatijų. 2009 m. sukurtą jo filmą „*Viskas ore!*“ (TV3, 10 d. 22.30) herojus Rajanas dirba didžiulėje korporacijoje, kuri verčiasi žmonių atleidinėjimu. Mizantropas Rajanas – nemalonus tipas, bet užtat jis – aukščiausios klasės specialistas, sugebantis įtikinti atleidžiamą žmogų, kad visos permainos tik į gerą, net jei tas žmogus neturi jokių perspektyvų. Vesdamas seminarus Rajanas aiškina savo klausytojams, kad gyvenime verta skirti tai, kas svarbu, ir tai, kas nelabai. Tai, kas būtina, turi tilpti vienoje kuprinėje. Ši metodinė priemonė režisieriui yra metafora, apibūdinanti ne tik Rajaną (matyt, sekantį principu *omnia mecum porto*), bet ir visuomenę, kurią staiga ištiko ekonominė krizė ir kuri turi iš naujo pasirinkti tai, kas jai svarbiausia. Vaizdžiai tariant, Reitmanui rūpi sužinoti, ką jo tėvynainiai pirmiausia gelbėtų iš degančių namų. Reitmanas puikiai išlaviravo tarp tradicinių žanrų spąstų ir žiūrovų lūkesčių. Be abejo, prie to prisidėjo Rajaną suvaidinęs George'as Clooney.

Pavadinęs Clooney suvaidintą Rajaną mizantropu, susimąščiau, kaip tada įvardyti Pietų Korėjos režisieriaus Parko Chan-Wooko „*Keršto trilogijos*“ personažus. Trečiąją šios trilogijos dalį – 2005-aisiais pasirodžiusią „*Užuojautą Keršto ponius*“ – šeštadienio naktį rodys LTV (10 d. 23.30). Tai – vienas populiariausių filmų Pietų Korėjos kino istorijoje. Per pirmas tris rodymo sa-

„Viskas ore!“

vaites jį pasižiūrėjo beveik keturi milijonai žiūrovų.

Filmo herojė, graži jauna mergina, atsiduria žiniasklaidos dėmesio centre apkaltinta pavogusi ir nužudžiusi penkerių metų berniuką. Tėsimas skiria jai tryliką metų kalėjimo. Visus tuos metus Kiumdža kruopščiai rengs keršto planą...

Park Chan-Wookas – profesionalus filosofas, trilogijoje jis kruopščiai analizavo prievartos mechanizmus, pabrėždamas, kad galų gale Keršto ponis suvokia, jog „prievarta neturi jokios atpirkimo vertės“.

Joan Chen man taip pat asocijuojasi su kerštu, nes pirmąkart pamatė ją „*Tvin Pykso miestelyje*“. Bet Alice Wu romantinėje komedijoje „*Saugant reputaciją*“ (LTK, 10 d. 00.20) ji vaidins jaunos medikės Vil (Lynn Chen) motiną, kuri niekaip negali suprasti darbei pasišventusios ir asmeninio gyvenimo atsiskiusios dvidešimt aštuonerių metų dukters. Bet vieną dieną Vil įsimylės Vivianą... Alice Wu iš pradžių rašė romaną, bet netrukus suprato, kad savo sumanymą geriausiai įgyvendins kine.

Moterų kinui atstovauja ir Rebecca Miller filmas „*Asmeniniai Pi-*

pos Li gyvenimai“ (BTV, 15 d. 21.30), sukurti pagal autobiografinį režisierės (beje, Arthuro Millerio dukters) romaną. Tema – gerai atpažįstama: keturiasdešimtmetė Pipa (Robin Wright) prisimena savo gyvenimą, bandydama atrasti pusiausvyrą tarp jaunos maištautojos ir gerokai už save vyresnio vyro sėkmingos moters, kuria tapo. Bet iš naujo atrasti gyvenimo prasmę jai padės tik susitikimas su paslaptingu jaunuoliu.

Šis sekmadienis – ypatinga diena. Rugsėjo 11-ąją prisimins ne viena televizija. TV3 parodys du filmus, apdainuojančius paprastų amerikiečių didvyriškumo terorizmo aki-vaizdoje – Peterio Markle'o „*Skrudį 93*“ (11 d. 15 val.) ir Oliverio Stone'o „*Pasaulio prekybos centrą*“ (11 d. 23 val.), LNK – Peterio Greengrasso „*93-įjį reisą*“ (11 d. 21.50). LTV naują sezoną pradės šiemet sukurtu dokumentiniu Leslie Woodheado filmu „*Rugsėjo 11-oji. Diena, pakeitusi pasaulį*“ (12 d. 21.15). Tai – pirmasis po ilgos pertraukos į LTV sugrįžusio „Dokumentinio kino vakaro“ filmas.

Jūsų –

JONAS ŪBIS

Savaitės filmai

Afigena mokytoja **

Užuot persekioję Vilnijos lenkus, lietuvių kalbos policininkai galėtų pasidomėti iš visos žiniasklaidos sklindančiu lietuvišku Jake'o Kasdano filmo „Bad Teacher“ pavadinimu. Jei platintojams „Bloga mokytoja“ neatrodo reklamiškas, jų reikalas, bet juk „tautiškasis“, būkime atviri, pataikauja tiems, kurių nepasigailės nė vienas mokytojas. Cameron Diaz suvaidinta Elizabet iš tikrųjų nesukurta būti mokytoja: jai neįdomūs vaikai, ji keikiasi, geria, rūko ir svajoja tik apie tai, kaip ištekėti ir nebedirbti mokykloje. Tam reikia rasti turtingą ir rimtą vyrą. Netrukus toks ir pasirodo mokykloje, bet Elizabet turi konkurentę – idealią kolegę. Taip pat vaidina Justinas Timberlike'as, Lucy Punch (JAV, 2011). (Vilnius)

Anapus ***

Garsios švedų aktorės Pernillos August režisūros debiutas sugrąžina pastaraisiais metais skandinavų kine ne kartą matytus personažus ir motyvus. Pagrindinė filmo herojė – trisdešimt ketverių Lena (iš „Millenium“ trilogijos pažįstama Noomi Rapace) – vieną rytą sužino, kad ją nori pamatyti mirštanti motina. Lenos vyras ir dukterys nežinojo, kad jos motina gyva. Šeima vyksta per visą Švediją į Lenos vaikystės miestą. Ją nuolat pasiveja prisiminimai apie skaudžius vaikystės įvykius ir tėvų alkoholizmą, dramatiškai paženklusius Lenos likimą. Ji vis dar negali atleisti ir motinai, ir sau tragiško jaunėlio brolio likimo (Švedija, Suomija, 2010). (Vilnius)

Džeinė Eir ***

Su Charlotte's Bronte romanu užaugo ne viena ambicingų ir romantiškų paauglių karta. Našlaitė Džeinė jos beširdė teta atiduoda į prieglaudą. Smulkutei Džeinei užtenka stiprybės išgyventi. Suaugusi ji vyksta dirbti į aristokratų rūmus guvernante. Rūmų šeiminkas Ročesteris pamilsta savarankišką, orią, savo požiūrio neslepiančią merginą. Bet jų meilei išskyla kliūtis – Ročesterio praeitis... Naujos romano ekranizacijos kūrėjas, jaunas amerikiečių režisierius Cary Fukunaga pabandė viename filme sujungti didelės meilės istoriją, trilerio atmosferą, lytinės ir socialinės lygybės idėjas bei niūrius, vienaatve dvelkiančius Anglijos peizažus. Prie pastarųjų idealiai dera kylančios žvaigždės Mia Wasikowska, Jamie Bellas, Michaelas Fassbenderis ir, kaip visada, net antrojo plano vaidmenyje įsimenanti dama Judie Dench. Tačiau neverta lyginti filmo ir knygos: jis skirtas šiuolaikinėms paauglėms, kurios anksčiau už „Džeinę Eir“ perskaitė populiarias knygas apie jaunų ir gražių vampyrų meilę (D. Britanija, JAV, 2011). (Vilnius)

Egzaminas ***

Stuarto Hazeldine'o drama sukurta pagal Jordi Galcerano Ferrero pjesę „Gronholmo metodas“. 2005 m. ji jau buvo ekranizuota Argentinoje. Aštuoni filmo herojai laiko vieną sunkiausių savo gyvenime egzaminų, nuo kurio rezultatų priklausys jų ateitis. Būsiami darbdaviai tikrina ne tik kandidatų sugebėjimus funkcionuoti kolektyve, bet ir psichologinį atsparumą, gebėjimą išduoti, prisitaikyti. Vaidina Luke Mably, Adar Beck, Chris Carey, Gemma Chan (D. Britanija, 2009). (Vilnius)

Laris Kraunas ***

Tomo Hankso herojais pasitiki beveik visi, nes geriausiai aktorius jaučiasi tokių kaip visi kailyje. Naujame savo režisuotame filme Hanksas vaidina Larį Krauną, po daugelio metų netekusį mėgstamo darbo. Suprantama, ekonominė krizė skaudžiausiai ir smogia tokiems kaip Laris. Tąd filmas iš tikrųjų ir turi suteikti paguodos „žmonėms iš gatvės“. Laris nusprendžia iš esmės pakeisti gyvenimą, įstoja į aukštąją mokyklą. Čia jis sutinka žavią iškalbos mokytoją (Julia Roberts). Šiek tiek ciniška moteris taip pat atsidūrė gyvenimo kryžkelėje. Ar herojams pavyks pagauti dar vieną šansą? (JAV, 2011) (Vilnius)

Kaubojai ir ateiviai ****

1873-iejį, Naujoji Meksika. Praradęs atmintį vyras atsiduria mažame Absoliušeno miestelyje dykumos vidury. Vienintelis Džeiko ryšys su praeimi – keista jo apyrankė. Atvykęs netrunka įsitikinti, kad miesto gyventojai nusiteikę nedraugiškai ir draugauti su „svetimais“ nelinkę. Jie akivaizdžiai kažko bijo. Netrukus miesto gyventojams nerimą žadins ne tik siaubingas pulkininkas Dolarhaidas, bet ir dar didesnė grėsmė, nes dykumoje nusileidžia kosminis laivas, o ateiviai, regis, nesirengia draugauti su žemiečiais. Todėl miestiečiai nustebs sužinoję, kad padėti gali tik jų atstumtas „kitas“. Žaviame Johno Favreau filme pagrindinius vaidmenis sukūrė Harrisonas Fordas ir Danielis Craigas (JAV, 2011). (Vilnius)

Mano liūdna meilės istorija ***

Dereko Cianfrance filmo herojai Dinas ir Sindi prisimena savo bendro gyvenimo akimirkas. Abu manė, kad atrado tikrą meilę, bet ji staiga ima sprūsti. Naktį pora nusprendžia suteikti sau dar vieną šansą ir išgelbėti santuoką. Pagrindinius vaidmenis sukūrė Ryanas Goslingas ir Michelle Williams (JAV, 2010). (Vilnius)

***** – šedevras, **** – pasižūrėti būtina, **** – geras filmas, *** – būna ir geriau, ** – jei turite daug laiko, * – nickalas

Redaktorė – Monika Krikštopaitytė
 Atsakingoji sekretorė – Rūta Jakimavičienė
 Kinas – Živilė Pipinytė | Teatras – Konstantinas Borkovskis
 Publicistika – Laima Kreivytė | Stilius – Rita Markulienė
 Dizainas – Jokūbas Jacovskis | Maketas – Vanda Čemerkaitė
 www.7md.lt – Julijus Lozoraitis

Kino repertuaras

VILNIUS

Forum Cinemas Vingis

9–15 d. – Mikė Pūkuotukas (JAV) – 11, 13, 15, 17, 19.15 (lietuvių k.); 9, 12–15 d. – 16.30; 10, 11 d. – 12, 16.30 (originalo k.)
 9–15 d. – Draugo kailyje (JAV) – 11, 13.30, 16.20, 19, 21.40
 Vidurnaktis Paryžiuje (Ispanija, JAV) – 11.30, 13.45, 16, 18.30, 21 val.
 15 d. – G. Donizetti „Ana Bolena“. Tiesioginė premjeros transliacija iš Niujorko Metropolitanano operos – 20 val.
 9–15 d. – Afigena mokytoja (JAV) – 13, 15, 17, 19.20, 21.20
 9, 12–15 d. – Laris Kraunas (JAV) – 13.50, 16, 18.40, 21 val.; 10, 11 d. – 11.20, 13.50, 16, 18.40, 21 val.
 9–15 d. – Zoologijos sodo prižiūrėtojas (JAV) – 13.15, 15.45, 18.20, 20.40; Smurfai (JAV, Belgija) – 11.15, 14, 16.30, 18.45
 Smurfai (3D, JAV, Belgija) – 11.45, 17.30
 9, 12–15 d. – Ratai 2 (JAV) – 15.20, 17.50; 10, 11 d. – 12.10, 15.20, 17.50
 9–15 d. – Ratai 2 (3D, JAV) – 14.30, 20.15
 Galutinis tikslas 5 (JAV) – 21.15
 Pagirios Tailandas (JAV) – 21.30
 Laimingasis Lukas (JAV) – 20.40
 9, 12–15 d. – Džeinė Eir (D. Britanija, JAV) – 15.15, 18, 20.30; 10, 11 d. – 12.15, 15.15, 18, 20.30
 9–15 d. – Kaubojai ir ateiviai (JAV) – 13.45
 Beždžionių planetos sukilimas (JAV) – 18.15
 Kvaila, beprotiška meilė (JAV) – 20.45

Forum Cinemas Akropolis

9–15 d. – Mikė Pūkuotukas (JAV) – 10.30, 12.30, 14.45, 16.45, 18.45; Draugo kailyje (JAV) – 12.15, 15.15, 18.15, 21.15; Vidurnaktis Paryžiuje (Ispanija, JAV) – 11, 13.15, 15.45, 18, 20.15
 9, 12–15 d. – Laris Kraunas (JAV) – 14.15,

17, 19.15, 21.30; 10, 11 d. – 11.45, 14.15, 17, 19.15, 21.30
 9–15 d. – Zoologijos sodo prižiūrėtojas (JAV) – 11.15, 13.45, 16, 18.30, 21 val.
 9, 12–15 d. – Afigena mokytoja (JAV) – 14, 16.30, 19.45, 21.50; 10, 11 d. – 11.30, 14, 16.30, 19.45, 21.50
 9–15 d. – Smurfai (3D, JAV, Belgija) – 10.45, 19 val.; Smurfai (JAV, Belgija) – 13, 15.30; Džeinė Eir (D. Britanija, JAV) – 17.45, 20.30; Ratai 2 (3D, JAV) – 13.30, 16.15; Ratai 2 (JAV) – 10.15; Kvaila, beprotiška meilė (JAV) – 20.45; Galutinis tikslas 5 (3D, JAV) – 21.40

„Skalvijs“ kino centras

9 d. – Vienišas vyras (JAV) – 21.40; 10 d. – 19.10; 12 d. – 21.30; 13 d. – 18.50; 14 d. – 17 val.; 15 d. – 17 val.
 9 d. – Baltas kaspinas (Austrija, Italija, Prancūzija, Vokietija) – 19.10; 10 d. – 21 val.; 11 d. – 20.30; 12 d. – 18.50; 13 d. – 20.50
 ARIScape'o filmų programa (Švedija)
 9 d. – Švediška meilės istorija (Švedija) – 16.30
 10 d. – Man smalsu – geltona (Švedija) – 16.50
 11 d. – Keturi rudos atspalviai (Švedija, Danija) – 17 val.
 12 d. – Mergaitė (Švedija) – 17 val.
 13 d. – Sudie, Falkenbergai (Švedija, Danija) – 17 val.
 XI lenkų kino savaitė
 15 d. – Erratum (Lenkija) – 19 val.
 15 d. – Roželė (Lenkija) – 20.50
 Ciklas „Karsono kinas“
 10 d. – Raudona kaip dangus (Italija) – 13 val.; 11 d. – 15 val.
 10 d. – Krokodilai (Vokietija) – 15 val.
 11 d. – Tigrai ir tatuiruotės (Danija) – 13 val.

Pasaka

9 d. – Haris Poteris ir Mirties relikvijos (JAV) – 15 val.; 13 d. – 12 val.
 9 d. – Rio (Brazilija, JAV, Kanada) – 15.15; 10 d. – 14.30; 11 d. – 14.30
 9 d. – Anapus (Švedija) – 17.30, 21.30;

9 d. – 16 val.; 10 d. – 21 val.; 11 d. – 16, 20.30; 12 d. – 19.15, 21.15; 13 d. – 19.30, 21.30; 14 d. – 17.15, 21.45; 15 d. – 18.30
 9, 10 d. – Egzaminas (D. Britanija) – 18.30; 11 d. – 19 val.; 14 d. – 18 val.; 15 d. – 20 val.
 9 d. – Paslaptis jų akyse (Argentina, Ispanija) – 19.15; 10, 11 d. – 18 val.; 12 d. – 17 val.; 14 d. – 19.45
 9, 11 d. – Vanduo drambliams (JAV) – 21 val.; 12, 14 d. – 20.30; 13 d. – 11, 13.30; 13 d. – 20.45
 10 d. – Karibų piratai: ant keistų bangų (JAV) – 13, 20.30; 11 d. – 13 val.; 13 d. – 14.30; 15 d. – 15.30
 10 d. – Mažylis Nikolija (Prancūzija) – 14 val.; 11 d. – 14 val.
 10 d. – Mano liūdna meilės istorija (JAV) – 16.30; 11 d. – 16.30; 11, 12 d. – 20 val.; 13 d. – 18.30; 15 d. – 16 val.; 15 d. – 20.30
 12 d. – Kūdikiai (Prancūzija) – 18 val.; 13 d. – 17.30
 Afrikos kinas portugalų kalba
 9 d. – Bitu – Bitu – 17 val.
 10 d. – José Carlos Schwartz – Žmonių balsas – 17 val.
 11 d. – Didvyris – 17 val.
 12 d. – Batuque – Žmonių sielos – 17.15
 13 d. – Muvart – 17 val.
 14 d. – Bissau d' Isabel – 17 val.
 15 d. – Lenkų kino savaitė. Sparnuotos kiaušės – 18 val.

10 d. – Mažylis Nikolija (Prancūzija) – 14 val.; 11 d. – 14 val.
 10 d. – Mano liūdna meilės istorija (JAV) – 16.30; 11 d. – 16.30; 11, 12 d. – 20 val.; 13 d. – 18.30; 15 d. – 16 val.; 15 d. – 20.30
 12 d. – Kūdikiai (Prancūzija) – 18 val.; 13 d. – 17.30
 Afrikos kinas portugalų kalba
 9 d. – Bitu – Bitu – 17 val.
 10 d. – José Carlos Schwartz – Žmonių balsas – 17 val.
 11 d. – Didvyris – 17 val.
 12 d. – Batuque – Žmonių sielos – 17.15
 13 d. – Muvart – 17 val.
 14 d. – Bissau d' Isabel – 17 val.
 15 d. – Lenkų kino savaitė. Sparnuotos kiaušės – 18 val.

10 d. – Mažylis Nikolija (Prancūzija) – 14 val.; 11 d. – 14 val.
 10 d. – Mano liūdna meilės istorija (JAV) – 16.30; 11 d. – 16.30; 11, 12 d. – 20 val.; 13 d. – 18.30; 15 d. – 16 val.; 15 d. – 20.30
 12 d. – Kūdikiai (Prancūzija) – 18 val.; 13 d. – 17.30
 Afrikos kinas portugalų kalba
 9 d. – Bitu – Bitu – 17 val.
 10 d. – José Carlos Schwartz – Žmonių balsas – 17 val.
 11 d. – Didvyris – 17 val.
 12 d. – Batuque – Žmonių sielos – 17.15
 13 d. – Muvart – 17 val.
 14 d. – Bissau d' Isabel – 17 val.
 15 d. – Lenkų kino savaitė. Sparnuotos kiaušės – 18 val.

Ozo kino salė

10 d. – Tėve mūsų, kuris esi medyje (Austrija, Vokietija, Italija) – 14, 16, 18 val.
 12 d. – Akvariumas (D. Britanija) – 14, 16, 18 val.
 13 d. – Eurazijos aborigenas (rež. Š. Bartas) – 14, 16, 18 val.
 14 d. – Egzaminas (D. Britanija) – 14, 16, 18 val.
 15 d. – Lope de Vega: palaidūnas ir gundytojas (Ispanija, Brazilija) – 14, 16, 18 val.

7md

© „7 meno dienos“. Kultūros savaitraštis. Išleina penktadieniais. Leidžiamas nuo 1992 m. sausio 10 d. Leidėjas VšĮ „Meno dienos“, Bernardinų g. 10, 01124 Vilnius. Tel.: 2613039, 2617247. Faks. 2611926. El. paštas 7md@takas.lt. ISSN 1392-6462. 3 sp. l. Tiražas 1000 egz. Spausdino UAB „Ukmergės spaustuvė“, Vasario 16-osios g. 31, Ukmergė

Remia LR Kultūros rėmimo fondas, Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas

SPAUSDOS, RADIO IR TELEVIJOS RĖMIMO FONDAS

91771392646008